

KALAMIEHET RY

JATKO KOULUTUSPÄIVÄT

ROVANIEMI

4. - 6.11.1996

- 09.45-10.45 **Kalastus- ja vesilain uudistukset ja niiden vaikutus kalatalousviranomaisen, kalastusalueiden ja kalatalousjärjestöjen toimintaan**
Professori Pekka Vihervuori
- 10.45-11.00 Keskustelu ja tauko
- 11.00-12.45 **Edellinen aihe jatkuu**
- 12.45-13.00 Keskustelu
- 13.00-14.15 **Lounas**
- 14.15-15.00 **Kalatalouteen vaikuttavan lainsäädännön kehityssuunnat**
Professori Pekka Vihervuori
- 15.00-15.15 Keskustelu ja tauko
- 15.15-16.30 **Vierivä kivi ei sammaloidu - oppimisen esteet, yhteistyö selviytymisen keinona.**
Professori Kyösti Kurtakko, Lapin yliopisto
- 16.30-16.45 Keskustelu ja päivän yhteenveto
- 16.45-18.00 **Arktikum esittely ja tutustuminen Arktikum näyttelyyn**
Kalamiehet ry hallituksen kokous

Ke 6.11. Matkailukalastus - kalatalouden pelastus?

Päivän puheenjohtajana Jaakko Alapuranen

- 08.30-09.00 **Inarinjärven soveltuvuudesta matkailukalastukseen**
Tutkija Markku Ahonen
- 09.00-09.15 Keskustelu ja tauko
- 09.15-09.45 **Matkailukalastuksen perusteet - suunnittelumenetelmät ja kalapaikka-
luokittelu**
Projektisuunnittelija Pekka Turunen, MATIKKA/P-K Kalatalouskeskus
- 09.45-10.00 Keskustelu
- 10.00-10.45 **Kalastusmatkailutoimikunnan mietintö**
Ylitarkastaja Harri Dahlström, MMM/kala- ja riistaosasto
- 10.45-11.00 Keskustelu ja tauko
- 11.00-11.45 **Kalatalousjärjestöt kehittämään matkailukalastusta**
Aluekonsulentti Mikko Liukkonen, Suomen Kalamiesten Keskusliitto
Kalataloussuunnittelija Mikko Torssonen, Oulun Kalatalouskeskus
- 11.45-12.00 Keskustelu
- 12.00-13.15 **Lounas**
- 13.15-13.45 **Metsähallitus - maan suurin virkistyspalvelujen tuottaja tulos-
vastuulliseksi**
Kuinka kalastus tuotteistetaan - markat irti käytöstä
Kalastusmestari Kari Sarajärvi, Metsähallitus
- 13.45-14.00 Keskustelu
- 14.00-14.45 **Matkailukalastuksen teesit - sanoista tekoihin**
Kuinka minä kehittäisin matkailukalastusta?
Kari Vaarala, OFS-Oscar Ay
Heimo Lehtinen, Joensuun kaupunki/Joensuun kalastuskunta
Matkailukalastusyrittäjä Voitto Liikamaa, Lappeen loma Tornionjoki
- 14.45-15.00 **Loppukeskustelu ja yhteenveto**
Puheenjohtaja Matti Sipponen, Kalamiehet ry
- 15.00- **Lähtökahvit ja turvallista kotimatkaa!**

KALAMIEHET RY**JATKOKOULUTUSPÄIVÄT ROVANIEMELLÄ 4. - 6.11.1996****OSALLISTUJAT**

NIMI, EDUSTAA	OSALLISTUU		
	ma	ti	ke
Ahonen Markku, RKTL, Inarin kalantutk. ja vesivilj.	-	-	X
Alapuranen Jaakko, Lapin Kalatalouskeskus	X	-	X
Alatalo Mauri, Ala-Kemijoen kalastusalue	X	X	-
Alatolonen Reino, Ala-Kemijoen kalastusalue	X	X	-
Alm Jouni, Kala- ja urheilupalvelu J. Alm	X	X	X
Autti Jyrki, Voimalohi Oy	X	X	-
Dahlström Harri, MMM/kala- ja riistaosasto	-	X	X
Frantti Heikki, Ala-Kemijoen kalastusalue	X	X	-
Guttorm Jouni, Inarin kalantutkimus- ja vesiviljely	X	X	X
Hakala Eero, K-P Kalatalouskeskus	X	X	X
Heinonen Eero, Inarin kalantutkimus- ja vesiviljely	X	X	X
Hiltunen Jouni, Lapin maaseutuelinkeinopiiri	X	-	-
Huhtala Jarmo, Lapin ympäristökeskus	X	X	-
Huhtamalla Jarmo, Metsähallitus/Ylä-Lappi	X	X	X
Hupli Hannu, Metsähallitus/virkistyspalvelut	-	-	X
Härkönen Riku, Perämeren kalastusalue	X	X	X
Iivari Hanna, Inarin kalantutkimus- ja vesiviljely	X	X	X
Iivari Juha, RKTL/Tornionjoen kvl	X	X	X
Inkerö Risto, Napapiirin Lohi Oy	X	X	X
Jantunen Pekka, Sodankylän kunta	X	X	X
Jauhola Antti, Perämeren kalastusalue	X	X	X
Juntunen Keijo, RKTL/Muonion kvl	X	X	X
Jurmu Jouko, puheenjohtaja Lapin kalatalouskeskus	X	-	-
Karttunen Vesa, Kalatalouden Keskusliitto	X	-	-
Kivioja Taisto, Suomussalmen kalastusalue	X	X	X
Kokko Tenho, Pohjois-Karjalan maaseutuelink.p.	X	X	X
Korhonen Toivo, Kalamiehet ry/P-K Kalatalouskesk.	X	X	X
Korpivuoma Jukka, Metsähallitus/Itä-Lappi	-	X	X
Kortelainen Tapani, Espoon kaupunki	X	X	X
Kotajärvi Mika, Inarin kalantutkimus- ja vesiviljely	X	X	X
Kukkonen Teija, IVO/Montan kvl	X	X	X
Kurtakko Kyösti, Lapin yliopisto	-	X	-
Laukkanen Tero, Kalapriima Ky	X	X	X
Lehtimäki Vesa, Hämeen maaseutuelinkeinopiiri	X	X	X
Lehtinen Heimo, Joensuun kaupunki/kalastuskunta	X	X	X
Leitilä Erkki, Voimalohi Oy	X	X	-
Liedes Risto, Voimalohi Oy	-	-	X
Liikamaa Voitto, Lappeen loma	-	-	X
Liukkonen Mikko, Suomen Kalamiesten Keskusliitto	X	X	X
Luhta Pirkko-Liisa, Metsähallitus/virk.palvelut	X	X	X
Länsman Maija, Tenojoen Kalantutkimusasema	-	-	X
Manninen Kaarina, RKTL	X	X	X
Mutena Ahti, RKTL, Inarin kalantutk. ja vesivilj.	X	X	X

NIMI, EDUSTAA

OSALLISTUU

	<i>ma</i>	<i>ti</i>	<i>ke</i>
Mäkinen Kyösti, Pohjois-Karjalan maaseutuelink.p.	x	x	x
Mäkitiura Pentti, Ala-Kemijoen kalastusalue	x	x	-
Mäkynen Jouko, Perämeren kalastusalue	x	x	x
Männistö Marja, Metsähallitus/Ylä-Lappi	-	-	x
Mänty Heino, Ounasjoen kalastusalue	x	x	x
Määttä Raimo, RKTL/Kuusamon kvl	x	x	x
Määttä Rainer, RKTL/Muonion kvl	x	x	x
Nieminen Markku, Kokemänjoen vesiensuoj.yhdistys	x	x	x
Norkko Dan, Uudenmaan maaseutuelinkeinopiiri	x	x	x
Nousiainen Kyösti, Vaasan maaseutuelinkeinopiiri	x	x	x
Nuojua Seppo, Oulujoen Lohi	-	x	x
Nybacka Kjell, Vaasan maaseutuelinkeinopiiri	x	x	x
Partanen Tapani, Metsähallitus/virkistyspalvelut	-	-	x
Parviainen Pentti, Taivalkosken Kalanviljely Ky	-	-	x
Pennanen Paavo, Pihtiputaan kalastusalue	-	x	x
Pääskynkivi Veikko, Kemijoki Oy	-	x	-
Rahikkala Vesa, Voimalohi Oy	-	-	x
Saari Reijo, Kemijoki Oy	x	x	x
Salo Pauli, Simojoen kalastusalue	x	x	x
Salonen Erno, RKTL, Inarin kalantutk. ja vesivilj.	x	x	-
Salonen Ville, Kalamiehet ry	x	x	x
Sarajärvi Kari, Metsähallitus	x	x	x
Sarell Juha, Keski-Pohjanmaan ympäristökeskus	x	x	x
Satta Jyrki, Metsähallitus/Länsi-Lappi	-	x	x
Savikko Ari, RKTL/Tornoinjoen kvl	x	x	x
Sipponen Matti, Kalamiehet ry/Keski-Suomen mep	x	x	x
Stark Antti, Perämeren kalastusalue	x	x	x
Tennilä Tarmo, Keski-Kemijoen kalastusalue	x	x	x
Tikkala Arvo, Voimalohi Oy	x	x	-
Tolonen Ritva, Lapin maaseutuelinkeinopiiri	x	x	x
Torssonen Mikko, Oulun Kalatalouskeskus	x	x	x
Tulokas Jussi, IVO Tuotantopalvelut Oy	x	x	x
Turunen Pekka, MATIKKA/P-K Kalatalouskeskus	x	x	x
Tuunainen Olli, Lapin maaseutuelinkeinopiiri	x	-	-
Vaattovaara Arvo	x	-	-
Vesa Risto, Kalatalouden Keskusliitto	-	x	x
Vihervuori Pekka, TKK	-	x	-
Viitajylhä Tapio, Pohjois-Pohjanmaan ymp. keskus	-	x	x
Viitala Jukka, Nousukas Kemijoki-Projekti	-	-	x
Westerling Pekka, Kokemänjoen vesiensuoj.yhdistys	x	x	x
Ylimaunu Juha, Perämeren kalastusalue	-	x	x
Yliniemi Eero, Ala-Kemijoen kalastusalue	x	x	-
Zitting-Huttula Tarja, Voimalohi Oy	x	x	-

Kalatalousjohtaja Matti Sipponen, Keski-Suomen maaseutuelinkeinopiiri

KALATALOUDEN ASiantuntijat Muutosvoimaksi

Kalataloutemme ja laajemmin ymmärrettynä koko kansallinen kalatalousjärjestelmämme on joutunut useiden samanaikaisesti vaikuttavien vaatimusten aallokkoon. Suomen jäsenyys Euroopan Unionissa on asettanut kaikki alan toimijat uuteen tilanteeseen. Runsaan puolentoista vuoden kokemus kalatalouden sektoriohjelman toteuttamisesta osoittaa, että yhteisön kalataloudelle tarjoamia kehittämismahdollisuuksia on voitu käyttää hyväksi. Jäsenyys on sitonut kalatalousviranomaisen voimavaroja yhteisön kalastuspolitiikan toteuttamiseen ja toisaalta kansallisten etujemme edistämiseen yhteisössä. Samalla erityisesti maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosastoon kohdistuu entistä selkeämpänä velvoite tiedottaa asianosaisille yhteisössä kaavailuista kehityssuunnista ja vireillä olevista hankkeista. Yhteisön kalatalouspolitiikka osana yhteisön muuta politiikkaa tarvitse toteutuakseen ja onnistuakseen pidemmän päälle myös kansalaisten tuen ja ymmärryksen.

Kalatalouden sektoriohjelman seurantakomitean yhteydessä komission edustajat ovat voineet tutustua maamme kalatalouden käytännön ongelmiin tapaamalla ja kuulemalla alan yrittäjiä sekä viranomaisten ja järjestöjen edustajia. Tästä vuorovaikutuksesta on myönteisiä kokemuksia ja sitä on syytä syventää. On voitu havaita, että perustellut esitykset ovat saaneet ymmärtämystä komissiossa. Esimerkiksi kalastusalusten hankkiminen sisävesille on saatu rahoituskelpoiseksi kalatalouden ohjausrahastosta.

Ei ole kuitenkaan syytä unohtaa, että maamme kalatalouden perusrakenne ei ole muuttunut liityessämme yhteisöön. Kalastuksen ja kalataloudellisten tuotteiden kysyntä löytyy edelleen paljolti kotimaan markkinoilta. Käyttäjämäärin ja taloudellisen mittarein ilmaistuna moni kysyntäsykäys on lähtöisin vapaa-ajan kalastuksesta.

Tätä kirjoitettaessa on aloite viehekalastuskortista eduskunnan käsiteltävänä. Oltiinpa itse aloitteesta mitä mieltä tahansa, ilmentää asian saama huomio kalastusmahdollisuuksien tarjonnan sopeutumattomuutta vallitsevaan kysyntään. Jo toistamiseen runsaan vuosikymmenen aikana joudutaan maassamme turvautumaan julkisvaltaan kysyntäpaineiden purkamiseksi. Samalla on voitu havaita, että luontoarvoja ja virkistyskokemusta todellisina, ihmisten käyttäytymistä ohjaavina arvoina ei ole riittävästi otettu huomioon. Emme myöskään voi olla varmoja siitä, etteivät Euroopan yhteisön jäsenmaista tulevat aloitteet aikanaan johda säädöksiin, joilla määritetään virkistyskalastuksessa sallittuja tapoja ja menetelmiä - myös täällä napapiirin tuntumassa.

Vapaa-ajan kalastajien määrä näyttää vakiintuneen 1990-luvulla nykyiselle tasolle monissa Euroopan maissa. Kalastuspalvelujen tarjonta joudutaan siten suuntaamaan nykyiselle tai hienokseltaan laskevalle harrastajajoukolle. Kalataloudellista osaamistamme voimme jakaa erityisesti kalastuskulttuurin vahvistamisessa sekä kalan käsittelytaitojen lisäämisessä. Kalavesien monipuolisen käytön kehittäminen on jatkuva haaste alan ammattilaisille: meidänhän tulisi tietää eri toimenpiteiden seuraukset kalayhteisössä ja kalastajien keskuudessa. Kalastus on viime vuosina vahvistanut asemaansa yhtenä ympäristönsuojelun keinona, mikä kehitys näyttää vahvistuvan.

Järjestäjien puolesta toivon, että jokainen meistä voisi tapaamisemme tuloksena viedä ainakin yhden uuden ajatuksen oman toimintapiirinsä harkittavaksi ja kehitettäväksi.

LAPIN KALATALOUDEN HAASTEET

Lapin kalatalouden haasteet liittyvät keskeisesti arvokkaihin vaelluskalakantoihin, niiden elvyttämiseen, ylläpitämiseen ja kalastuksen oikeaan järjestämiseen. Suuret jokivesistöt Tornionjoki ja Teno sekä Inarijärvi ovat tunnettuja kalavesiä Suomen rajojen ulkopuolellakin. Kalalajit lohi, taimen, harjus ja rautu ovat useimpien kalastajien saalistavoitteiden kärkipäässä olkoon kyseessä harrastaja tai ammattilainen. Rakennettu Kemijoen vesistö luonnontilaisesta poikkeavana antaa monia haasteita kalakantojen kohtuullisen - hyvän hoitotuloksen saavuttamiseksi. Useiden ns. talouskalojen (muikku, kuha, lahna, rapu) luontaisen levinneisyyden pohjoisraja on napapiirin tienoilla. Näiden lajien kantoja pyydetessä ja hoidettaessa pitää aina varautua vuosiluokkien suuriin vaihteluihin, jopa puuttumisiin, mikä heikentää "tasaista" saalisvarmuutta. Lapin mereisillä vaelluskaloilla on myös oma rytmikkansa, joka on kuitenkin vähemmän kiinni esim. kylmästä kesäkuusta kuten kuhan kudun onnistuminen Kemijärvässä.

Vaelluskalojen jokikalastuksen järjestäminen

Lapin suurten lohijokien (Teno, Tornionjoki) monipuolista pyyntiä on järjestetty kalastussäännöillä vuosikymmeniä. Kalastussäännöt ovat tiukentuneet ja monimutkaistuneet erityisesti 1980- ja 1990-luvuilla. Taustalla siinä on kyse lohikantojen säilyttämisestä ja/tai elvyttämisestä sekä siitä MINKÄ OSAN SAALIISTA KUKIN KALASTAJARYHMÄ SAA JA MILLÄ PYYDYKSELLÄ. Niukkuutta jaettaessa kalastajien poru on aina kasvanut. Sen lisäksi nopeat muutokset - kuten hyvät lohisaaliit Tornionjoella v. 1996 aiheuttivat positiivisia kannanottoja laajalti. Kalastussäännön huonosti perusteltu ja toteutettu muutos Tenon virkistyskalastuksessa aiheutti monia kielteisiä tapahtumia koko Tenonlaakson lohielinkeinossa. Lapin lohijoet ovat Suomen kalavesien kärkikohteita ja pystyvät tarjoamaan - kalastus oikein järjestettynä noin 10 000 urheilukalastajalle korkean luokan elämyksiä vuodesta toiseen. Päättäjien tulee kuitenkin tutkimustulosten avulla pitää pää kylmänä, kun eri kalastusintressiryhmät vaativat itselleen lisä-etuja muiden kustannuksella ja samalla toteavat lohikannan "nyt" olevan siinä kunnossa, että rajoituksia voidaan lieventää.

Kalastusmatkailun kehittäminen erityisesti EU-kalastajien puitteissa suomalaisten oman lohienpyynnin (vapa ja viehe) ohella on markkoja/ecuja lisäävää toimintaa (TAVOITEOHJELMA TEKEILLÄ). Lohen ohella Lapissa panostetaan myös virtavesien ja järvien lohensukuisten petokalakantojen parantamiseen ja kalastuksen järjestämiseen nykyistä paremmin. Suurin ratkaisu ongelma on se, että taimen ja harjus kalastetaan huomattavassa määrin alamittaisina, mikä on tyhmää istutusvarojen tuhlausta. Rakennetun Kemijoen laaja velvoitehoito ei ole helppoa silloin, kun tavoite on korkeammalla kuin se, että päätösten mukaiset taimen-, harjus- ja siikaisukkaat vuosittain laitetaan vesistöön.

Elinkeinokalastus syvässä kriisissä

Lapin elinkeinokalastajat ovat vaikeuksissa - suurelta osin omaa syyttään. Lapin kaloilla (muikku, siika, peled ym.) on muuta Suomea pitempi matka kuluttajan keittiöön. Vain laadulla, puhtaudella, lappilaisuudella ja tuotekehittelyllä saadaan kuluttaja ostotapahtumaan. Pyöreän ja/tai vain peratun kalan kannattava pyynti/kauppa alkaa olla historiaa muutamassa vuodessa. Ellei elinkeinokalatalous tähän pysty sopeutumaan alkutuotanto- ja jatkojalostussektorilla, lappilaista meri- tai järvikalaa näkyy yhä harvemmin kalatiskillä. EU:n KOR:n varojen vaikutus kalastajien elinkeinon rahoittamiseen on nykyisillä säännöksillä erittäin rajallinen. Norjan kassilohi ja kotimainen kirjolohi näyttävät valtaavan kalapöytien ja -tiskien pinta-alat kokonaan. Nyt tarvitaan

Pesca-rahaston perusteisiin soveltuvia projekteja. Siellä osana on kalastajien tehokas verkostoituminen ja työnjako verkoissa ja ketjuissa niin pitkälti kalastajakohtaisesti viipaloituna kuin se on tarpeen esim. Kitkalla, Inarijärvellä tai Sodankylän tekojärvillä.

Perämeren kalastuksessa on nähtävillä myös lähivuosien kriisi, jonka laukaiseminen voidaan tehdä pitkälti samalla kaavalla kuin lohiritkaisuinkin. Kesä 1996 osoitti, että luontaiset lohikannat ovat elvytettävissä, mutta siihen tarvitaan Kemijokisuun terminaali-aluetta lukuunottamatta seitsemän (7) laihaa vuotta. Samat merkit ovat Lapissa näkösilällä pohjoisten vaellussiikakantojen YLIKALASTUKSESSA Pohjanlahdella - vähemmän enää Perämenrellä, kun vaellussiioista pieni osa pääsee takaisin Perämeren perukkaan, Tornionjokeen tai Kemijoen alaosaan.

Valtion vedet Lapissa - tulevaa kesantoa vai kala-aitta

Lapin sisävesistä (n. 330 000 ha) metsähallituksen hallinnassa on n. 60 %. Ylä-Lapissa (Inari, Enontekiö, Utsjoki) sen hallinnassa on yli 90 %. Metsähallinnon liikeaitostuminen on jo aloittanut melkoisen myllerryksen sekä kalavesillä että kalastajien päissä. Sen huomaa Lapin mediassa joka päivä ja valtakunnallisestikin usein. Tämä Suomen eduskunnan tekemä ratkaisu tulee osoittautumaan virheelliseksi pitemmän päälle, kun kalakesannot alkavat paljastua ja metsähallinnon virkistyspalveluyksiköt ovat viimeisellä rajalla. Sen rajan takana ei voi muuta ollakaan kuin puhdas puutavarafirma, jonka hallinnassa ei enää ole merkittäviä kalavesiä. Vaikeatkin ratkaisut on tehtävä - mitä nopeammin sen parempi.

Kalatalouden lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus

Lapissa on nyt toimittu yli 10 vuotta kahden eri kalastuslain puitteissa.

Tämän asian aiheuttamiin hankaluuksiin on törmätty vähintään kuukausittain kalatalouden eri sektoreilla. Tilanne on huono. Kala- ja riistaosaston tulostavoitteena v. 1996 on ko. lainsäädännön yhtenäistäminen myös koko Lappiin. Ratkaisun tukena on huomattava enemmistö lappilaisia kalastajia tai kalastuksen harrastajia. Nykyisen kalastuslain ja -asetuksen eräisiin pykäliin pitää tehdä täydennyksiä koskien mm. saamelaiden edustusta päätöksenteossa. Kokemuksesta ja kerrottujen tietojen perusteella kolmen pohjoisimman kunnan kalatalouden kehitystä on selvästi rajoittanut 45 vuotta vanha kalastuslaki muun Suomen nykylakiin verrattuna olkoon sitten kyse elinkeino- tai virkistyskalastuksesta.

Lapissa on muutoinkin monimuotoinen tilanne kalastuksen järjestämisessä. Valtioiden väliset sopimukset ja kalastussääntö on Tornionjoella, Tenolla ja Näätämöllä Ruotsia ja Norjaa vasten. Lutto- ja Nuorttijoelle ollaan kehittämässä kalastussääntöä Venäjän kanssa.

Raja-alueiden vaelluskalakantoja pyritään elvyttämään ja edistämään mm. EU:n Interreg II, Barents-interreg ja Tacis-rahoituspohjaisilla yhteisprojekteilla. Venäjän ja Norjan kohdalla on kyse EU:n ulkorajasta. Näissä kalatalousprojekteissa läheinen yhteistyökumppani on Lapin liitto, joka vastaa suurelta osin mm. rahoituksista. Kalatalouden ohjausrahoituksen (KOR) kautta Lappiin vuosittain tulevat n. 1,3 mmk ovat tärkeä panostus elinkeinokalatalouden edistämässä.

Kalatalouden piirihallinto on v. 1997 jälleen organisaatiouudistusten myllerryksessä. Kestää varmasti vuosia ennen kuin työvoima- ja elinkeinokeskuksen monet osastot ja yksiköt ovat löytäneet parhaat toimintamallinsa. Kalatalouden imago on kuitenkin Lapissa erittäin korkea ja laaja toteutunut yhteistoiminta mm. työvoimahallinnon kanssa edistää varmasti sopeutumista. Tärkeää kuitenkin on, kuten nyt näyttää, että kalatalousyksikkö voi itsenäisesti päättää ns. substanssiasioista kuten tähänkin asti. Lähes kaikki edistämishankkeet tapahtuvat nykyisin erilaisina projekteina. Meidän kaikkien kalaihmisten roolina ja työnä on lähes joka päivä se, että pyrimme toimimaan kalataloudellisten tai niitä sivuavien hankkeiden käynnistäjinä, neuvottelijoina, ohjaa-

jina, valvojina ja rahoittajina väsymättömästi. Vaikka Lapissa ei ole Perämeren rannikkoa kuin 140 km ja murtovettä 165 000 ha, EU:n lainsäädäntö monine velvoitteineen kiintiöiden seurannasta, laadun valvonnasta, erilaisista rekistereistä ja lähes kaikesta elinkeinokalatalouteen liittyvistä asioista on nostanut Lapin kalatalouden piirihallinnon työt melkoiseksi kuormaksi. Samalla toimintamäärärahoja on kokonaisuudessaan supistettu.

Lapin vaelluskalakantojen suurimmat uhat lienevät vakavat kalasairaudet ja ylikalastus. Mikäli näiltä vältytään, Lapin kalavesillä on potentiaalia monille EU-kansalaisille virkistäytymiseen ja elinkeinoon.

LAPIN KALATALOUDEN HAASTEET

Puhuttaessa Lapin kalatalouden haasteista palauttakamme mieliin muutama tunnusluku toiminnan harjoittamisen puitteista.

Näitä ovat:

-järvivesiä 5331 km² (n. 3 ha/asukas, muualla Suomessa 0,5 ha/asukas)

-jokia ja puroja 580 km², 15 000 km

-merialuetta 1650 km²

Näiden pääomitetuksi arvoksi voidaan laskea n. 5 miljardia mk (liite 1).

Haasteita voidaan nähdä kohteittain seuraavasti:

1. Elinkeinokalatalous

Sektori kuuluu elintarvikkeiden tuottajien EU:ssa kovasti kilpailtuun joukkoon. Tällä hetkellä elinkeinokalastajien tilanne on vaikea. Kalasta saatava hinta on alhaalla ja kysyntä heikko, ajoittain olematon. Tuorekalalla on menekkiä suoramyynnissä. Kalastajat pyrkivät myös markkinoille eriasteisesti jalostetulla kalalla. Haasteina on nähtävissä asiakaslähtöinen tuotekehittäminen ja laatuun panostaminen. On myöskin selvää, että kalastajien ja pienten kalastajaryhmien on löydettävä toisensa ja saatava aikaan yhteistyötä.

2. Vaelluskalajoet

Vaelluskalajoet ovat vielä tällä hetkellä paljolti mahdollisuuksia -onneksi. Kahdesta suuresta Teno on jääneinä vuosikymmeninä ollut paremmassa kunnossa kalastoltaan, mutta nyt Tornion - Muonionjoki on saamassa etumatkaa hyvää vauhtia kiinni. Ilmiö johtuu Tenon jokeen nousevan lohikannan ehtymisestä ja Tornionjoella tapahtuvasta päivävästaisestä ilmiöstä.

Suuria haasteita ovat Tenolla kattavan tutkimalla tuotetun tiedon käyttöön saanti pitkäjänteisen kalastuksensääntelyn tarpeisiin huomioiden Tenon lohen merellisenkin kalastusalue. Itse Tenonvarren kalastuksen ohjautumiseen ja käytäntöön vaikuttaa tulevaisuudessa kysynnän ja tarjonnan laki entistä enemmän.

Tornion - Muonionjoella tulee alueen ulkopuolelta tulevien viehekalastajien määrä kasvamaan voimakkaasti. Kasvu oli vuoden -95 noin 2000 yhteisluvasta vuoteen -96 lähes 5000 yhteislupaan. Luvuissa ovat mukana kaikki yhteisluvan lunastaneet.

Haasteita ovat myöskin Pohjanlahteen laskevien jokien vaellussiian ja meritaimenen kalastuksen järkiperaistaminen. Vaellussiat kalastetaan nykyin suurelta osin keskenkasvuisina Merenkurkussa ja sen eteläpuolella. Itse uusiutumaan kykenevä kalasto on kalastuksen vinoutumasta johtuen runsaasti viljelyn varassa. Meritaimenista suurin osa kalastetaan alamittaisina jokisuilla ja näiden läheisillä rannikkoalueilla.

3. Kalastojen hoito ja kalastus

Kolmea pohjoisinta kuntaa lukuun ottamatta toteutetaan lakimääräisiä kalataloudellisia käyttö- ja hoitosuunnitelmia. Talouden osalta on kylläkin tulkinta väljä.

Kalastojen yhteisseuranta on lähivuosina nousemassa merkittävästi esille. Toteutuessaan menettelyltä saadaan käyttöön realiaikaista tietoa toimintojen suuntaamiseksi. Tällöin päätöksillä voidaan tarvittaessa nopeasti reagoida tilanteeseen kalastuksessa ja kalastojen hoidossa.

4. Kalastuslakiuudistukset

Läänissämme on maan kattavin yhteislupien tarjonta. Koko viehekorttihälinä on Lapin kannalta vain kielteinen ilmiö. Toki nyt tarjoamiemme kalastusmahdollisuuksien markkinointia voimme parantaa, mutta se ei tapahdu viehekorttihankkeen muodossa.

Kolmen pohjoisen kunnan osalta on todettava, että keskeinen ratkaistava asia ennen alueen kalastuslakiremonttia on kysymys ILO-sopimuksen ratifoimisesta ja tätä myötä määräytyvistä saamelaisten oikeuksista maahan ja veteen.

5. Kalatalousneuvonta

Haasteita ei suinkaan jää kalatalousneuvontakaan. Haasteet, joiden edessä ja seassa olemme voidaan todeta merkittäviksi. Edellä on otettu esille muutamia Lappia koskevia haasteita. Ne koskettavat neuvontaa.

Näiden lisäksi neuvontaan kodistuvat kaikki ne haasteet myöskin täällä, jotka koemme valtakunnallisesti ja jopa EU:n laajuisesti. Keskeisiä näistä ovat mm. neuvontatyön teknisen toteutuksen kannalta:

-EU:n ohjelmapolitiikka ja sen mukaiset toiminnot ohjelmaksusineen

-edellisestä johtuvat rahoituksen käytännöt (siirtyminen yhä selvemmin projektityöskentelyyn)

Valtakunnallisesti eräitä alueita koskeva kipeä haaste, jonka Lapissa näen tavallisena haasteena on:

-elinkeinokalastuksen vaikeuksien tuloksena vesiin kertyvä "kalakesanto" ja tämän purkamisen haaste ottamalla tuotteeksi kalastusmahdollisuus

Kaikenkaikkiaan Lapin kalataloudella on vakavia haasteita. Osaan sisältyy kriisinkin piirteitä, mutta näihin sisältyy myös selviä mahdollisuuksia. Ne vain on kyettävä hyödyntämään tasokkaalla pitkäjänteisellä suunnitelmallisuudella, osaamisella ja kyvyllä kasvaa yhteistyöhön sekä maustamalla tämä kaikki taloudellisella ajattelulla.

LIITE 1.

Lapin kalavesien pääomitetut arvot:

Vesialue	pinta-ala ha	a-hirta mk	yht. mk	metsähallinto mk	kalastuskunnat mk
Järvet	533 100	4 000	2,132 miljard.	1,421 miljard.	0,710 miljard.
Joet + purot	58 000	40 000 "	2,320 "	1,546 "	0,733 "
Meri	165 000	4 000	0,660 "	(0,440 "	0,220 ")
YHT.	756 100 ha		5,112 miljard.	3,407 miljard.	1,703 miljard.

*** Metsähallitus on tehnyt ja tekee vesistökauppoja. Näissä hinnat ovat olleet suurilla järvillä 3500-5500 mk/ha, tapauksesta riippuen.

*** *** Jokien tuotanto ja arvo on likimääräisesti kymmenkertainen järvivesiin nähden.

*** *** *** On myös lukuisasti oikeuspäätöksiä ja kauppoja yksityisellä sektorilla. Näissä vesialueiden hinnat tukevat esitettyä.

INARINJÄRVEN POHJASIIKAKANTOJEN KEHITYS JA KOMPENSAATIO-ISTUTUSTEN VAIKUTUKSET

Inarijärven säännöstelystä johtuen järveen on istutettu kesänvanhaa pohjasiikaa 1970-luvulta asti ja kalastusta, saaliita ja istutusten tuloksia on selvitetty vuodesta 1980 lähtien. Tässä esitetään tutkimustuloksia vuosilta 1980-1994. Inarijärvessä elää useita siikamuotoja, joista pohjasiika on tärkein muodostaen kolme neljäsosaa saaliista. Siian kalastus voimistui, kun perinteisten kalastustapojen rinnalle tuli isorysäpyynti. Siikasaalis nousi vuonna 1989 yli 130 tonnin. Järvestä otettiin kappalemääräisesti tuolloin pohjasiikoja viisinkertainen määrä aiempaan verrattuna. Isorysäkalastuksella siikakantaa harvennettiin voimakkaasti. Isorysien yksikkösaalis putosi 1990-luvulla nopeasti ja rysäpyynti väheni. Siian verkkoyksikkösaalis sensijaan nousi kalojen kasvun parantumisen ja koon suurenemisen myötä. Pohjasiikakannan muutokset järvellä heijastuivat Ivalojokeen nousevaan kutupopulaatioon siten, että mädinhankintapyyntiin yksikkösaalis näytti ensin alenevan ja parani sitten uudelleen 1990-luvulla. Pohjasiikat kasvoivat ja saavuttivat sukukypsyyden aiempaa nopeammin ja niitä nousi runsaasti kudulle Ivalojokeen vuosina 1992-1995.

Laajamittaiset istutukset nostivat pohjasiikakannan koon korkeimmilleen vuonna 1987, jolloin kalastukseen rekrytoituneiden kalojen määrä nousi aiempaan nähden kolminkertaiseksi. Kasvun todettiin riippuvan kannan tiheydestä. Kasvu oli hitaimmillaan 1980-luvun lopulla. Pohjasiikaistutusten tuotto jäi kuonomerkintöjen mukaan alhaiseksi, sillä luontainen lisääntyminen tuotti useimpina vuosina moninkertaisesti saalista istukkaisiin nähden. Istutustuotto eri vuosina vaihteli siten, että istutuksista saatiin parhaimmillaan yli puolet vuosiluokan saaliista kun luonnonvuosiluokka oli heikko, mutta hyvän vuosiluokan syntyessä istutusten osuus jäi 12 %:iin. Istutuksilla näytti olevan tasaavaa vaikutusta rekrytointiin. Keskimäärin istukkaiden osuus jäi neljäsosaan pohjasiikasaaliista vuosiluokissa 1981-1986. Tuotto jäi enimmilläänkin alle 30 kg/1000 istukasta, mikä on alhainen.

Pohjasiian hyvän luontaisen lisääntymisen takia veloitteen edellyttämän miljoonan kesänvanhan poikasen istutus on turhaa, sillä kalastusrekryyttien määrä ei enää lisääntynyt kun istutusmäärää oli yli 0,7 miljoonaa (6-7 kpl/ha). Suositeltava istutusmäärä on 0,5 - 0,7 milj.kpl/v. Nykytilanteessa riittää puolen miljoonan istutus, mutta jos kalastus jatkossa uudelleen voimistuu, määrä voidaan nostaa suosituksen ylärajaan. Siikaistutusten vähentämistä ei tule kompensoida petokalaistutuksin silloin kun petokalojen ravintotilanne on heikko. Jatkotutkimuksia tulisi tehdä myös muiden kuin pohjasiikakannasta itsestään johtuvien tekijöiden, mm. muikkukannan vaihteluiden ja kuoritusvuoden lämpötilojen vaikutuksista pohjasiikakannan tilaan.

KALATALOUDEN RAHOITUSMAHDOLLISUUDET

Kalatalouteen kohdennettu rahoitus

EU-jäsenyyden myötä kalatalouden rahoitusmahdollisuudet lisääntyivät ja rahoitus tuli entistä suunnitelmallisemmaksi. Vanhojen kansallisten tukimuotojen rinnalle luotiin vuoden 1995 aikana uusi, suurelta osin EU:n kalatalouden ohjausrahastoon perustuva kalatalouden tukijärjestelmä. Tuen kohdentamista varten laadittiin tähän mennessä laajin yhtenäinen kalatalouden kehittämistä koskeva asiakirja: elinkeinokalatalouden rakenneohjelma. Valtaosa kalatalouden tukimarkoista jaetaan nyt ja jatkossa rakenneohjelmassa määriteltyjen periaatteiden mukaisesti.

Rakenneohjelmaa sovelletaan Suomessa tavoite 6-alueen ulkopuolella. Rakenneohjelman sisällöstä saa yleiskuvan rakenneohjelmasta tehdystä suomen- ja ruotsinkielisestä tiivistelmästä. Rakennetuen yksityiskohdat hakevat jatkuvasti muotoaan ja niitä yritetään muuttaa kansallisia olosuhteita vastaaviksi. Rakenneohjelmaan liittyvän rahoituksen tämänhetkistä toimivuutta käsitellään muissa koulutuspäivien esitelmissä.

Tavoite 6-alueella kalatalous sisältyy yhtenä osana koko alueen kehittämisohjelmaan. 6-alueen kalataloudessa rahoitetaan samoja toimenpiteitä samojen periaatteiden mukaisesti kuin muualla Suomessa. Kalatalouden rahoituksessa 6-alueen ero muuhun Suomeen on käytettävissä olevien varojen vähäisyys ja suuremmat tukiprosentit. Sekä 6-alueella ja sen ulkopuolella kalatalouden ohjausrahastoon perustuvan rahoituksen myöntävät maaseutuelinkeinopiirien kalatalousyksiköt.

EU:n 13 yhteisöaloitteesta kalatalouden kannalta tärkein on Pesca. Pescalla pyritään turvaamaan ja lisäämään kalataloussektorin työpaikkoja kalataloudesta riippuvilla alueilla. Pescan avulla rahoitettavat toimenpiteet on rajoitettu kalatalouden kannalta tärkeimpiin 105 kuntaan. Rahoitettavien toimenpiteiden pääjako on seuraavanlainen:

- 1) Toimintojen monipuolistaminen
- 2) Yrityspaivelut
- 3) Työpaikkojen ylläpito ja luominen
- 4) Erityiset hankkeet
- 5) Tuotannolliset investoinnit
- 6) Koulutus

Pescan hakulomakkeita valmistellaan maa- ja metsätalousministeriössä ja hakeminen alkanee loppuvuoden aikana. Hakemusten alkukäsittely tapahtuu maaseutuelinkeinopiirien kalatalousyksiköissä. Lopulliset rahoituspäätökset tehdään MMM:n kala- ja riistaosastolla käytettävissä olevien varojen puitteissa.

Muut rahoituslähteet

EU:n alueelliset kehittämisohjelmat voivat tarjota kalatalousrahoitusta 6-alueen lisäksi myös tavoitteen 5b- ja satunnaisesti myös tavoitteen 2 mukaisilla alueilla. Käytännössä näitä varoja on myönnetty ainakin matkailukalastuksen edistämishankkeille. Rahoitusmahdollisuuksia 5b- ja 2-alueilla voi tiedustella maaseutuelinkeinopiireistä, maakuntien liitoista ja KTM yrityspaivelusta.

EU:n yhteisöaloitteista kalataloushankkeita voidaan tukea Pesca lisäksi myös muun muassa Interreg ja Leader II -aloitteiden avulla. Interregin tarkoituksena on kehittää valtakunnan rajat ylittävää yhteistyötä. Leaderin avulla pyritään alueellisten kehittämissyöhmien avulla toteuttamaan erilaisia maaseutualueiden kehittämistoimenpiteitä.

Ennen EU-jäsenyyttä yritystoimintaa ovat perinteisesti tukeneet muun muassa KTM yrityspalvelu sekä Kera kansallisen rahoituksen turvin. Nykyään toiminta jatkuu osin EU-rahoitteisena. KTM yrityspalvelu edistää kilpailukykyisten yritysten perustamista, laajentamista ja kehittämistä. Tukea yritystoiminnalle annetaan asiantuntija-apuna sekä suorana taloudellisena tukena. Keran taloudellinen tuki yrittäjille tulee lähinnä erilaisina lainojen takauksina. Kalatalouden tukemiseen tarkoitettujen uusien rahoitusmahdollisuuksien myötä kalataloushankkeiden tukeminen on pyritty keskittämään maaseutuelinkeinopiireihin EU:n kalatalouden ohjausrahaston varoilla tehtäväksi. Vanhoista rahoituslähteistä on kuitenkin myönnetty tukea kalatalousalan yritysten kehittämiseen myös EU-jäsenyyden jälkeen.

KTM yrityspalvelun ja Keran kanssa saman katon alle yrityspalvelukeskuksiin on pyritty keskittämään myös teknologian kehittämiskeskus TEKES, ulkomaankauppaliitto sekä takuukeskus. TEKES voi rahoittaa yritysten teknologian kehittämishankkeita avustuksilla ja lainoilla. Ulkomaankauppaliitto ja takuukeskus avustavat vientiin liittyvissä kysymyksissä.

Muita huomioitavia tukimahdollisuuksia ovat työvoimapiirien kautta myönnettävä työllisyysperustainen rakennetuki, ympäristökeskusten kautta myönnettävä ympäristötuki sekä maakuntaliittojen kautta ohjautuva maakuntien kehittämisasi.

Yhteenvetona kalatalouden rahoitusmahdollisuuksista voi todeta, että selvästi tärkein tuen lähde löytyy maaseutuelinkeinopiirin kalatalousyksiköstä ja sen kautta kulkevista kalatalouden ohjausrahaston varoista. Muitakin mahdollisia lähteitä on paljon ja nämä kannattaa ottaa suunnitelmissa huomioon sillä esimerkiksi rahoitusosuudet eri tukimuodoissa vaihtelevat. Kaiken kaikkiaan tukiviidakossa selviäminen edellyttää toiminnalta huolellista etukäteissuunnittelua, jotta tukimahdollisuudet tulisi kunnolla kartoittaa ennen hankkeiden aloittamista. Tavallisimmin tukea ei makseta ennen tuen hakemista käynnistetyille hankkeille.

ELINKEINOKALATALOUDEN PUITTEET JA EU:N KOR -KÄYTTÖKOKEMUKSET LAPISSA

Maaseutuelinkeinopiirien kalatalousyksiköt päättävät elinkeinokalatalouden rakennetuen myöntämisestä ja maksamisesta. Määräraha on tarkoitettu käytettäväksi kalatalouden sektorisuunnitelmassa olevien toimenpidekokonaisuuksien rahoittamiseksi. Lappi kuuluu kokonaisuudessaan 6-alueelle. Ohjelman mukaista tukea Lappi saa 1.267 mmk, josta KOR-osuutta on 0.891 mmk ja kansallista osuutta 0.376 mmk vuodessa.

Ammattikalastajia on Lapin merialueella rekisteröitynä noin 80. Sisävesillä määrä on vaihdellut 100-200 henkilöä. Perämerellä rannikon rysäkalastus on pääasiallisin pyyntimuoto. Merialueella on käytössä noin 130 lohirsyä, 150 siikaloukkuja ja noin 100 maiva/silakkarysää. Alukset ovat pääasiassa alle 10 metrisiä avoveneitä. Silakkatrootareita on puolenkymmentä. Lohen ajoverkko- ja siimakalastukseen rekisteröityjä aluksia ei ole.

Lapin sisävesillä troolikalastusta harjoitetaan muutamilla aluksilla. Isorysäkalastus on vakiintunut 100-120 siika- ja muikkuloukkuun. Talvinuottaus on edelleen merkittävä muikkukantojen hyödyntämisumuoto.

EU:n KOR-varoilla tapahtuva ammattikalastuksen tukeminen on hankalaa. Säännökset rajoittavat tukien myöntämistä monin tavoin. Merialueella on sektorisuunnitelmassa toimenpidekokonaisuus, jolla aluskapasitettia voidaan uudistaa, nykyaikaistaa ja rakentaa. Samalla on pidettävä huoli, ettei kokonaiskalastuskapasiteetti kasva. Lapissa on rahoitettu yksi kalastusaluksen rakentaminen. Perinteinen sisävesikalastus ja Perämerelle tyypillinen rysä- ja loukkukalastus on täysin EU-tukien ulkopuolella (veneitä lukuunottamatta).

Toisena ammattikalastuksen toimenpidekokonaisuutena on kalastusponnistuksen säätely. Kyseeseen tulee lohi- tai silakka-aluksen romuttaminen tai myyminen. Erityisiä paineita silakan kalastuksen vähentämiseen ei Perämerellä ole. Lapissa on vireillä yksi silakka-aluksen romutushanke.

Lapin alueella kalakauppa on keskittynyt Perämeren rannikolle. Lappilaisten saaliiden vähyydestä ja voimakkaista kausivaihteluista johtuen kalakauppioiden on turvauduttava raaka-aineen saannissa myös muualta tuotuun kalaan. Kirjoloji ja norjalainen kassilohi ovat kotimaisen suomukalan ohella hyvin merkittäviä myynti- ja jatkojalostuskohteita. Kalakaupan osalta jalostuksen nykyaikaistaminen on toimenpidekokonaisuus, jolla voidaan tukea kalakauppaa ja jalostusta. Kalahygienialain mukaiset investoinnit aiheuttavat yrityksille rahoituspaineita. Laadun parantaminen ja tuotekehitys edellyttää myös investointeja. KOR- varoilla rahoitettiin Lapissa kaksi hanketta. Kyseessä oli kalan fileointi- ja pakkauslinjan hankinta sekä kalanperkauskoneen, autoklaavin, savu-uunien ja lämpökaappien hankinta.

Lapissa vesiviljelyä harjoittavia yrityksiä on rekisteröity noin 50. Kirjolohta tuotetaan 19 laitoksella ja tuotantomäärä on 800-900 tonnia. Luonnonravintolammikoita on yli 70 yksikköä pinta-alaltaan noin 3200 ha. Kesän vanhoja poikasia tuotetaan yli 10 miljoonaa poikasta. Velvoitteina ja kalavesien omistajien suorittamia istutuksia luonnonvesiin menee 29 mmk:n arvosta kalanpoikasia. Tärkeimpinä lajeina lohet, taimenet ja siiat. Lapissa on 10 valtion ja

yhteisön kalanviljelylaitosta. Teuraskalalaistosten määrä on viime vuosina supistunut noin kolmanneksella tuotantomäärän pysytellessä samalla tasolla. Taloudellinen kannattavuus on heikentynyt eikä yrityksillä ole merkittävästi varoja investointeihin. Lapissa on rahoitettu yksi hanke, jossa kyseessä oli vedenkäyttäjärjestelmän uudistamisesta ja kalojen talvisäilytysmahdollisuuksien parantamisesta. Vireillä on kaksi muuta hanketta, jotka käsittävät tuotantotilojen saneerausta sekä ruokinta-automaatioon siirtymisen.

Lapissa on työllisyysvaroja käytetty kalasatamaverkoston rakentamiseen noin 30-40 mmk. Satamia on rannikolla 4 ja sisävesialueella 12. Vanhimmat satamat ovat rakennettu 80-luvun alkupuolella ja ovat huomattavassa saneeraustarpeessa. Tiukentuneet kalahygieniavaatimukset aiheuttavat myös korjaustarpeita. Kalasatamien varustelu- ja palvelutason parantamiseksi rahoitus voidaan myöntää kunnille ja yrityksille.

Hankkeista ensimmäisenä rahoitettiin Lapin kalasatamien kunnostus- ja varustelutarpeen selvitys. Lähtökohtana oli KOR-resurssien rajallinen määrä. Kuudentoista kalasataman kunnostaminen vaatii tarkan selvityksen siitä, missä satamassa, milloin, mitä ja millä panostuksella tehdään. Lähtökohtana projektissa oli kalasatamien tilanteen kartoittaminen. Siinä selvitettiin mm. käytön määrää, käytön lisäämismahdollisuuksia, välineiden kapasiteetit, varastotilat, jäähuolto, saaliin siirto ja käsittely. Hankkeen kuluessa on suunniteltu rakennettujen kalasatamien toiminnan kehittämiseen tähtäviä investointeja yhdessä satamien käyttäjien ja päätöksentekoon osallistuvien viranomaisten kanssa.

Perusselvityksen jälkeen on rahoitettu Ranuan Simojärven kalasataman sekä Kemijärven Lehtolan kalasataman varustaminen. Vireillä on lisäksi Simon Karsikon sekä Sodankylän Lokan ja Siltaharjun kalasatamien kunnostus.

Lapin osalta eniten hankkeita käsittävä toimenpidekokonaisuus on kalan ja kalatuotteiden menekien edistäminen. Toimenpidekokonaisuudesta on rahoitettu seuraavia hankkeita:

- kalajalostuslaitoksen kalamessuavustus
- kunnan järjestämien muikkumarkkinoiden rahoittaminen
- seuran järjestämä kalatoritapahtuman avustaminen
- maaseutukeskuksen suunnittelu- ja menekinedistämiprojekti
- ammattikalastajaseuran yritys yhteistyö- ja saaliiden jatkojalostusprojekti
- pientä peledia kalastavien kalastajien verkostoituminen ja vähittäiskaupan välinen yhteistyöhanke
- menekien edistämistä koskevan TV-sarjan tekeminen.

Viimeisenä toimenpidekokonaisuutena on suojellut merialueet, josta on rahoitettu Nousukas Kemijokeen -projekti. Hanke koskee Isohaaran kalatien toiminnan kehittämistä, meritaimenpoikasistutusten optimointia, kalastusympäristön kehittämistä ja kalojen alasvaelluksen ohjaamista.

Valtakunnallisessa sektorisuunnitelmassa on kaantuminen toimenpidekokonaisuuksittain arvioitu seuraavasti

Lapin toteutunut varojen ja varojen jakaantuminen toimenpidekokonaisuuksittain

-Kalastuksen säätely	5 %	0 %
-Kalastusaluksen nykyaikaistaminen	10 "	7 "
-Vesiviljely	40 "	4 "
-Merialueet	5 "	11 "
-Kalasatamien varustukset	5 "	25 "
-Kalatuotteiden jalostaminen	30 "	18 "
-Kalatuotteiden markkinointi	5 "	35 "

Lapin osalta KOR-rahoituksen toteutuminen poikkeaa sektorisuunnitelmasta arvioidusta eniten vesiviljelyn toimenpidekokonaisuudessa. Lapissa vesiviljely-yritysten rahoitus on jäänyt hyvin vähälle. Toisaalta kalan ja kalatuotteiden menekin edistämiseen sekä kalasatamien parantamiseen on kulunut arvioitua enemmän rahaa. Osittain tämä kuvaa vesiviljely-yritysten tukalaa tilannetta. Oma rahoitusta, joka on vähintään

60 % hankkeesta, on vaikea irrottaa. Lisäksi monessa hankkeessa oman työn tai raaka-aineen osuus on huomattava. EU-säädösten mukaan tätä ei voi hyväksyä omarahoitusosuuteen kuuluvaksi. Kahden EU-vuoden prosentit voivat olla v. 1999 Lapissa toiset, kun päästään tarkastelemaan 5-vuotisjaksoa.

Kalasantamien parantamiseen sekä kalan ja kalatuotteiden menekin edistämiseen kulunut markkamäärä selittyy osittain tuen jakoperusteesta. Näiden sektoreiden hankkeita on rahoitettu joissakin tapauksissa 100 %:lla tuella.

Jouko Jurmu, Lapin Kalatalouskeskuksen puheenjohtaja, ammattikalastaja

EU:n TARJOAMAT MAHDOLLISUUDET KÄYTTÄJÄN KANNALTA

Suomen liittyessä Euroopan Unioniin ei sisävesien kalataloudessa välittömästi näkynyt merkittäviä vaikutuksia. Uhkat joita odotettiin, olivat lähinnä taloudellisia ja lainsäädännöllisiä.

Taloudelliseksi uhkiksi koettiin Suomen sisäinen rahoitus ja tukijärjestelmän muutokset, sekä kovenevaa kilpailua eri elintarvikesektoreiden kesken. Kilpailun kiristymiseen johti johti osaltaan se, ettei siirtymäkauden tukijärjestelmä kattanut kalatalouden sektoria. Merkittäväksi uhaksi koettiin EU:n lakien säädännän järjestelmän toiminta, jossa ei mahdollisesti Suomen omat näkemykset tule huomioitua.

Mahdollisuuksiksi koettiin laajentuneen markkina-alueen tuoma kuluttajamäärän kasvu, tullimuurien poistuminen, tuotteiden vapaa kulku rajojen yli, Suomen kalatuotteiden puhtaus keskieurooppalaisiin nähden sekä arvonnalisäverojärjestelmä. Alkutuottajien tullessa arvonnalisäveron piiriin huomattiin heti, ettei veroa voida siirtää kiristyneen kilpailutilanteen vuoksi kuluttajahintoihin, vaan tuottajahinnat laskivat vastaavasti. Tämä puolestaan heikensi kalastusyrittäjän tuloita merkittävästi.

Muiden kilpailevien elintarvikkeiden, joista ehkä merkittävin norjalainen kassikasvatettu lohi, hinnat asettuivat aiempaa alemmalle tasolle. Kotimainen kala joutui tässä puristuksessa niin mekin kuin kalasta saatavan tuottajahinnankin suhteessa alamäkeen.

Jotta kalatalousyritykset selviävät tulevaisuudessa Euroopan yhteisön markkinoilla on niiden monipuolistettava osaamistaan. Monialayrittäjänä tulevaisuudessa kalastusyrittäjän tulee etsiä muita toimeentulon muotoja kuin pelkkä tuore kala. Kalastusyrittäjän monialaosaamista voisi esimerkiksi olla:

- tuore kala ja kalatuotteet
- erilaisten elämysten tuottaminen (kalastusmatkailu, erämatkailu)
- keräilytuotteet ja niiden jatkojalostus
- porotalous
- metsätalous
- muu ammattiosaaminen

Markkinoiden uudet haasteet toivat hyvin selkeästi esille tarpeen tarkastella tulevaisuutta erilaisena kuin se oli ennen Euroopan Unioniin liittymistä. Tulevaisuudessa kalatalouden järjestökenttä kalastajasta keskushallintoon on sekä Suomen sisäisten että ulkoisten muutospainoiden alaisena, näiden seurauksena tulee koko kalatalouskenttään kohdistumaan uusia haasteita eivätkä kaikki varmaan tule olemaan kovin helposti sulautettavissa meidän suomalaiseen kalastuskulttuuriin. Kun yhteisön pohjoisten alueiden sisävesikalastus saadaan tunnetuksi ja "tunnustetuksi", voidaan lähteä kehittämään kalastusyrittäjiä kansallisen ja yhteisön rahoituksen turvin ja turvata kalataloussektorin sekä muunkin alkutuotannon osalta maakuntiemme pysyminen suomensukuisen väestön asuttamana tulevienkin sukupolvien ajan.

KALASTUS- JA VESILAIN UUDISTUKSET JA NIIDEN VAIKUTUS KALATALOUSVIRANOMAISEN, KALASTUSALUEIDEN JA KALATALOUSJÄRJESTÖJEN TOIMINTAAN

* *Kalastuslain päätöksentekojärjestelmän uudistus 1993*

- päättövallan delegointi
- kalastusalueen oikeudellinen asemavälillisen julkishallinnon (ja samalla itsehallinnon) elimenä; tästä koituvat ongelmat
- kalastusalueen viranomaistehtävät
- työnjaon periaatteet kalastuskunta-kalastusalue-maaseutuelinkeinopiiri
- sovellettavat hallintomenettelysäännökset
- virkavastuun laajuus
- eri muutoksenhakutiet (kalastuskunta/kalastusalue)

* *Kiinteistönmuodostamislaki 1995 ja sen yhteydessä tehdyt kalastuslain muutokset*

- kalastuskunnan valta hakea kiinteistönmääritystoimitusta osakasluettelon saamiseksi

* *Vesilain lupamenettely- ja katselmustoimitusuudistus 1994*

- uusimuotoinen katselmustoimitus
- kaksivaiheinen menettely
- korvausten asema
- selvitysmenettely

* *Vesilain lupaedellytyssäädösten uudistukset 1994 ja 1996*

- ehdottoman luvan esteen tarkistus (2:5)
- intressivertailun käyttöalan laajennus (2:6)
- intressivertailun sisällön muutokset (2:6, 2:11, 5:13, 9:8)
- vaikutukset kalatalouden ja muiden intressien välisiin suhteisiin

* *Vesilain kalatalousvelvoitteiden uudistus 1994*

- velvoitteiden hierarkkinen selventäminen
- toimenpidevelvoite/maksu
- kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman merkitys
- vesioikeuden valta määrätä maksun käytöstä
- ennen 1.4.1962 asetettujen velvoitteiden tarkistaminen

* *Säämöstelylupien tarkistamisuudistukset 1991 ja 1994*

- edellytykset
- menettelyvaiheet
- kalatalousviranomaisen rooli

* *Vesilain vesikulkuväylänuudistukset 1991-1993*

- päättövalta merenkululaitokselta vesioikeudelle
- muutokset haitankärsijöiden oikeusasemaan

* Ympäristövahinkolain säätäminen ja siihen liittyvät vesilain uudistukset 1994

- aineellisten uudistusten pääkohdat
- kalavahinkojen asema
- lailliset vahingot ja laittomat vahingot
- eri menettelyt (käräjäoikeus/vesioikeus, hakemusasia/riita-asia jne.)

* Vesilain prosessiuudistukset 1993 ja 1995

* Merensuojelusopimukseen liittyvät lainuudistukset, mm. ruoppaukset ja läjitykset

* Eujäsenyydestä johtuneet vesilain muutokset

* YVA-lainsäädäntö 1994

* Suomen aluevesien laajennus 1995

- vaikutukset vesilain soveltamisalaan sekä kalastusvyöhykkeeseen
- seurannaisvaikutukset kuntarajoissa merellä

* Luonnonsuojelulain uudistus ja siihen liittyvät vesilain uudistukset

- EY:n luonnonsuojeludirektiivit, liittymyssopimuksen mukautukset
- myös kalat mukaan luonnonsuojelulakiin
- jako taloudellisesti hyödynnettävät ja muut lajit
- Natura 2000 - vesialueitakin mukaan?
- vesilain muutokset: pienvesien suojele suoraan lain nojalla; poikkeusluvut; vaikutukset luonnonravintolammikkotoimintaan
- metsälainsäädännön muutokset (mm. rantojen suojametsien lakkaaminen)

KALATALOUTEEN VAIKUTTAVAN LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYSSUUNNAT

* *Yhteisalueiden osakaskunnat ja kalastuskunnat - mitä tulevaisuudessa?*

-työnjako, järjestäytymisvelvollisuus, sääntökontrolli, muut kuin kalataloutta koskevat tehtävät, johtokunnan lakisääteisyys ja sen merkitys ulkopuolisessa lainsäädännössä (vrt. maastoliikennelaki jne.)

* *Valtion aluehallinnon uudistaminen ja kalataloushallinnon asema*

* *Viehekortt uudistus (tulos ei tätä kirjoitettaessa tiedossa)*

* *Kalataloutteen vaikuttavan EU:n lainsäädännön kehitys*

-sisävedet/merialueet
-erityisesti Suomea koskeva vaikutus erottaa omistusoikeusjärjestelmän perusteita kalataloudesta

* *IPPC-direktiivi sekä ympäristöoikeus- ja ympäristölupatoimikuntien ehdotukset*

-vesituomioistuinten asema
-tuleva lupamenettely
-velvoitteet ja korvaukset?
-aikataulu?

* *Hallintolainkäyttöuudistukset*

* *Biodiversiteetin suojelua koskevien kansainvälisten velvoitteiden kehitys ja vaikutukset*

Ennalta esitetyt kysymykset

Professori Kyösti Kurtakko, Lapin yliopisto

VIERIVÄ KIVI EI SAMMALOIDU -- OPPIMISEN ESTEET, YHTEISTYÖ SELVIYTYMISEN KEINONA

Poliitikot ovat tuottaneet tai lausuneet monia käyttökelpoisia metaforia ymmärtää ja havainnollistaa elämän filosofiaa ja kasvamisen ongelmia nykymaailmassa. Kansanedustaja Virtanen totesi jokin aika sitten olevansa rock and rollin edustaja kuitenkin niin, että paino on viimeisellä eli ROLL-sanalla. Presidentti Koivisto puolestaan ilmaisi omassa presidentinvaalikampanjassaan olevansa "bernsteiniläinen sosialisti", jolle liike on päämäärää tärkeämpi. Kumpikaan tuskin lausumissaan ajatteli tai piti päällimmäisenä kasvamisen tai elämisen arkipäivää, joihin lausumat juuri nyt istuvat mitä parhaimmin. Ympärillämme tapahtuva muutos ja myllerrys suorastaan pakottaa yksilöt ja yhteisöt jatkuvaan muutokseen.

Oppiminen on yksi käsite, jolla muutosta voidaan eritellä, kuvata ja ymmärtää. Tietystikään se ei ole ainoa. Oppimisen avulla voidaan lähestyä sekä yksilö- että yhteisötasoisia muutoksia. Varsin yleistä on nähdä oppiminen vain sopeutumisenä ulkoisten ehtojen mukaisiin vaateisiin kuten kouluttajan tai kasvattajan asettamiin oppimistehtäviin. Tällainen näkemys on kuitenkin liian suppea ja hyväksyttävissä vain sellaisten olioiden oppimisen kuvaamiseen, joilla ei ole omaa tahtoa ja omia tavoitteita. Ihmisen kohdalla joudumme liittämään oppimiseen myös aktiivisen ulottuvuuden. Ihminen voi -- tottakai vain tietyissä rajoissa -- vaikuttaa ulkoiseen ympäristöön ja ulkoisen ympäristön kehitykseen sekä sitä kautta myöskin oman oppimisensa ehtoihin.

Ympärillämme tapahtuvat muutokset ovat erittäin nopeita ja murentavat dramaattisesti perinteisiä lähestymistapoja ja malleja. Valtiollisten ja yhteisöllisten turvajärjestelmien rapautuminen pakottaa etsimään uusia elämää ja toimintaa turvaavia ratkaisuja ja järjestelmiä. On syntymässä uudenlaista yksilöllisyyttä, yhteisöllisyyttä ja globaalisuutta sisällään pitäviä rakenteita mutta samanaikaisesti jotakin säilyy myös vanhasta järjestyksestä. Siksi kokonaisvaikutelma on kaoottinen. Ihmiskuntana haasteet ovat sekä käytännöllisiä että myös teoreettisia. On tuotettava samanaikaisesti uusi kulttuuri ja ajateltava maailma ja elämä uudelleen.

Oma lukunsa on sitten selviytymisen näkökulma. Siinä kysymys asettuu, millä keinoilla ja edellytyksillä tästä tilanteesta selvitään ja miten selviydytään voittajina tai ainakin muita paremmin. Kysymys on tyyppinen kaupallisessa kulttuurissa, jossa kilpailu on ollut jo kauan arkipäivää ja jossa problematiikkaan on syntynyt tiettyjä testautuneita ratkaisumalleja. Ei ole siten mitenkään ihmeteltävä, että näitä oppeja on alettu soveltaa myös kaupallisen elämänpiirin ulkopuolella. Jokainen olemassaoltaan kamppaileva julkinen tai aatteellinen yhteisö miettii nykyään liiketalouden oppien mukaisesti strategioitaan, profiiliaan ja yhteistyömahdollisuuksiin sisältyviä synergiaetuja sekä yrittää epätoivoisesti kalkylöidä tuloksiaan perustellakseen rahoittajalle tai vallanpitäjälle olemassaolonsa oikeutuksen.

Julkisten yhteisöjen ja kaupallisten yhteisöjen selviytymisen problematiikat edustavat kuitenkin luonteeltaan eri tyyppistä oppimista. Sitten vielä oma erillinen alueensa on yksilötasoinen selviytyminen. Julkisten yhteisöjen kohdalla kyse on sopeutumisesta kansallisvaltioiden jatkuvasti niukkeneviin taloudellisiin resursseihin ja vallanpitäjien yritykseen tehostaa yhteisöjen toimintaa liiketalouden osittain jo vanhentuneitten oppien mukaisesti. Kun julkisten organisaatioiden oppimista luonnehtii negatiivinen ehdollistaminen, ovat kaupalliset yhteisöt pystyneet säilyttämään kaupalliseen kulttuuriin alusta saakka sisältyneen "löytöretkeilijän" asenteen. Ne luovat ja valtaavat koko ajan uusia markkinoita ja kehittävät välineitä noiden markkinoiden hyödyntämiseksi. Esimerkiksi nyt on meneillään virtuaalisen maailman haltuunotto ja ihmismielen kapitalisointi.

Yksilötason selviytyminen on ollut tämän vuosikymmenen aihe tieteen piirissä. Siihen ovat tietysti vaikuttaneet vuosikymmen vaihteen lama, joka kouraisi erityisen raskaasti juuri suomalaista yhteiskuntaa, mutta myös maailmanlaajuiset kehitystrendit. Selviytymisen ymmärtäminen ja lähestyminen edellyttää huomion kiinnittämistä sekä yksilön erilaisiin suhteisiin että elämää eteenpäin vieviin voimiin. Selviytyminen on aina jollakin tavalla suhteellista mutta myös dynaamista.

Kun puhutaan selviytymisestä törmätään väistämättä moniin vaikeisiin periaatteellisiin ongelmiin. Selviytyminen on jossakin mielessä kaikille eliölajeille tyypillinen ominaisuus. Jo Darwin puhui aikanaan olemassaolon taistelusta. Ajatus sisältää sen sivumerkityksen, että heikot eivät selviä vaan häviävät ja tulevaisuus on vain vahvojen. Ihmisen selviytymisen avain ei ole kuitenkaan yksilön vahvuudessa erillisenä ominaisuutena vaan kyvyssä osoittaa tai näyttää vahvuutensa jonkin yhteisön "lauman" osana. Vahvuus ja voima ovat selviytymisproblematiikassa toisin kuin yleensä ajatellaan relationaalisia ja ne sisältyvät luonnehdintaan ihmisestä sosiaalisena eläimenä.

Tässä tilanteessa joudumme kysymään tulevaisuuden yhteisöjen ja yhteiskuntien rakentamisen periaatteita: Perustuvatko tulevat yhteiskunnat sosiaalidarwinismille, jossa vain vahvat selviävät, vai annetaanko ihmisarvoisen elämän oikeutus myös niille, jotka ovat jääneet tavalla tai toisella kamppailussa häviölle tai joilta puuttuvat edellytykset päästä tuohon kamppailuun mukaan?

Vierivä kivi ei sammaloidu - lausuma sisältää ajatuksen jatkuvasta liikkeestä ja pyrkimyksestä suhtautua kaikkeen uuteen positiivisesti. Tällainen asenne kantaa mukanaan myös uuden oppimista ja sitä kautta kasaantuvia voimavaroja. Niillä on puolestaan ratkaiseva rooli selviytymisessä, jonka haluan lopuksi myös suhteellistaa. Se, mikä on selviytymistä on loppujen lopuksi tiettyyn rajaan saakka määrittelykysymys ja palautuu kysymykseen, kuka sen määrittelee. Me itse vai joku muu? Yksinkertaistaen selviytymisen pääkysymykseksi nousee, pääsemmekö itse määrittelemään oman toimintamme arvon ja merkityksen vai joudummeko tyytymään toisten määrittelyihin.

PETOKALAISTUTUKSET JA MATKAILUKALASTUS INARINJÄRVELLÄ

Mikä kalastusmatkailijaa Inarijärnessä kiinnostaa?

RKTL:n Kalaraportteja-sarjassa ilmestyi vuonna 1994 MMK Erno Salosen kirjoittama selvitys "Eri tahojen suhtautuminen Inarijärven kalatalouteen ja virkistyskäyttöön". Peräti 89 % kyselyyn vastanneista vuonna 1992 kalastusluvan lunastaneista kalastusmatkailijoista piti erämaaympäristöä tärkeimpänä Inarijärven vetovoimatekijänä. Mahdollisuus saada punalihaisia petokaloja ja puhdas vesi arvostettiin myös korkealle. Vain 7 % vastaajista myönsi suuren saaliin saantimahdollisuuden houkuttelevan. Toivottavin kalalaji oli järvitaimen (97 % vastaajista), seuraavaksi suosituimmat olivat järvilohi ja nieriä eli rautu. Harmaanierää piti toivottavana 72 % vastaajista.

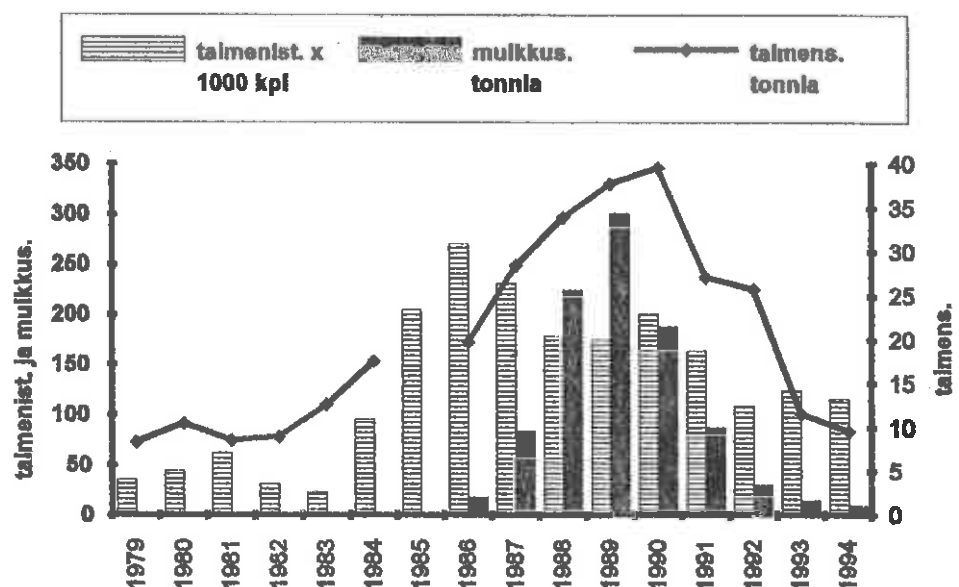
Istutusten tulokset

Järvitaimen

Taimenistutukset alkoivat laajemmassa mitassa vuonna 1984 ja olivat huipussaan vuosina 1985-1991. Suuret istutusmäärät johtuivat velvoiteistutuksiin jääneen vajeen kiinnikuromisesta ja Inarin kunnan kustantamista istutuksista. Taimensaalis alkoi nousta istutusten myötä ja oli parhaimmillaan noin 40 000 kg vuonna 1990. Tämän jälkeen saalis on laskenut huomattavasti jyrkemmin kuin istutusmäärä (kuva 1).

Selitys taimensaaliin vaihtelulle löytyy muikkukannan kehityksestä. Ensimmäiset merkittävät muikun vuosiluokat syntyivät vuosina 1983 ja -84 eli taimenistutusten kannalta juuri sopivasti. Vuonna 1986, kun istutusmäärä oli korkeimmillaan, syntyi ennätysasuuri muikun vuosiluokka, taas kuin tilattuna. Seuraavan kerran kunnan muikkuvuosiluokka saatiin 1989, jonka jälkeen lisääntyminen on syystä tai toisesta enemmän tai vähemmän epäonnistunut ja kannan tilaa kuvaava muikkusaalis sekä taimensaalis romahtaneet (kuva 1).

Tilastollisessa tarkastelussa muikkusaalis ja istutukset (saalisvuoden ja kolmen aikaisemman vuoden yhteenlaskettu määrä) selittävät yhdessä 92 % taimensaaliin vaihtelusta. Tämä tarkoittaa suomeksi sanottuna sitä, että kun taimenella on runsaasti sen pääravintoa eli muikkua (Inarissa myös reeskaa eli kääpiösiikaa) ja kaloja istutetaan paljon, niin taimenen määrä järnessä ja taimensaalis kasvavat. Silloin kalaa riittää niin uistelijalle kuin verkostelijallekin. Toisaalta, kun ravintoa on vähän, ei suurillakaan istutusmäärillä päästä suuriin taimensaaliisiin.

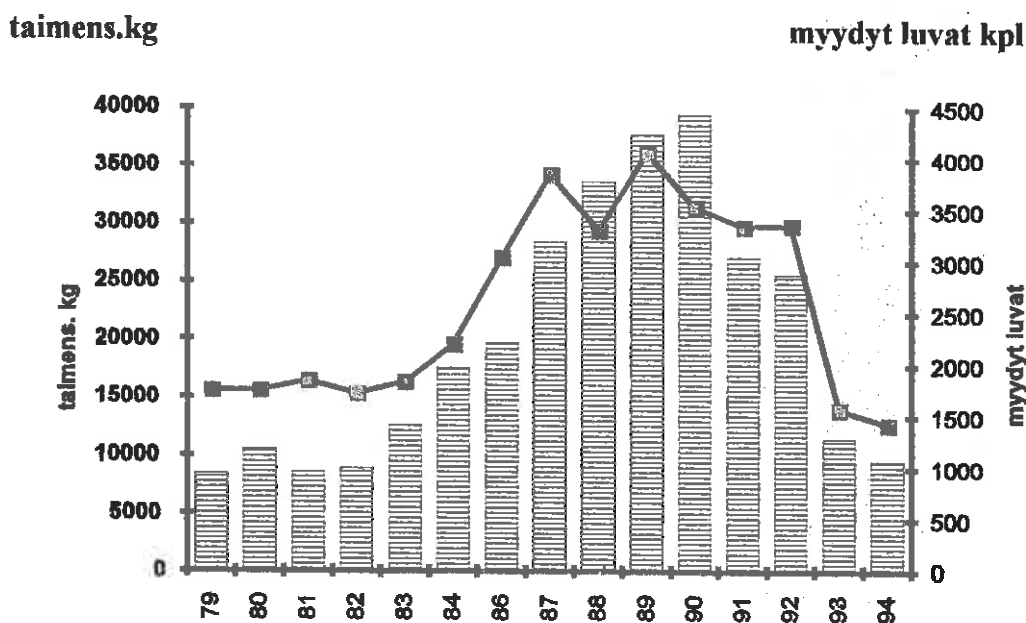
Kuva 1. Inarijärven kaksivuotiaiden ja sitä vanhempien taimenten istutusmäärät, saaliit ja muikkusaaliit vuosina 1979-1994. Vuonna 1985 saaliita ei tilastoitu.

Matkailukalastajien osuus järven koko taimensaaliista on RKTL:n Ivalon toimipisteen tilastojen mukaan vaihdellut vuosittain neljänneksen ja kolmanneksen välillä. Taimenkannan tilaa kuvaavan kokonaissaaliin ja myytyjen uistelulupien välillä on selvä riippuvuus: silloin kun on taimenta, on myös uistelijoita (kuva 2). Pelkkä erämaaympäristö ei taida kaikille uistelijoille sittenkään riittää.

Järvilohi

Toisen suosikin, järvilohen, tilastoitu saalis on parhaimmillaankin hyvinä muikkuvuosina ollut kohtalaisista istutusmääristä huolimatta vain neljän tonnin tasolla. Esim. 1985, sopivasti hyvien muikun vuosiluokkien aikana istutettiin 73 000 järvilohia, mutta niiden saaliin ja istutusmäärän perusteella arvioitu tuotto jäi pieneksi, noin 100 kiloon tuhatta istukasta kohti. Taimenella arvioidaan kuonomerkintöjen perusteella päästyn samoihin aikoihin kolminkertaisiin tuottoihin. Hyvän ravintotilanteen aikana jotkut järvilohet tosin kasvavat nopeasti varsinaisiksi ykköskaloiksi ja ovat pinnassa uivina kiitollisia uisteltavia, mutta istutustulokset eivät kaikenkaikkiaan näytä lupaavilta. RKTL on aloittanut järvilohen kotiutusistutukset pikkupoikasilla Ivalojokeen vuonna 1992, joten aika näyttää, millaiseksi sen tulevaisuus Inarissa muodostuu.

Kuva 2. Ulkopaikkakuntalaisille myydyt uisteluluvat (viiva) ja taimenen kokonaissaalis (pylväät) Inarijärvellä vuosina 1979-1994.

Nieriä ja harmaanieriä

Inarijärven varsinaiset erikoisuudet uistelijan kannalta ovat harmaanieriä ja alkuperäiset nieriät, pohjarautu ja paltsarautu eli iso- ja pikkunieriä. Nieriää koskevat tilastollisen tarkastelun perusteella samat lainalaisuudet kuin taimentakin: istutusmäärät ja muikkukannan tila selittävät saalisvaihtelut.

Harmaanieriä eli hurttarautu, kuten sitä myös sattuvasti Inarissa kutsutaan, poikkeaa tässä tarkastelussa heimolaisistaan: harmaanieriä- ja muikkusaaliiden välillä ei ole tilastollista yhteyttä. Harmaanieriä on elintavoiltaan erilainen kuin muut Inarijärven lohien heimoon kuuluvat petokalat. Se on monipuolinen ravinnonkäyttäjä, jolle kelpaa suunnilleen kaikki kohdalle sattuva, ja mikä tärkeintä, se syö omaan kokoonsa nähden suuria ravintoeläimiä. Varsinaisiin petokalojen ravintotutkimuksiin ei Inarilla ole saatu rahaa vuosikausiin, mutta pari-kolmekiloisen harmaanieriän mahasta voi löytää pari kappaletta 30 cm rautuja tai taimenia tai vaikkapa neljä 20 cm matikkaa.

Harmaanieriä on siis tehokas peto, joka istuttaminen huonojenkin muikku- ja reeskakantojen aikana antaa uistelijalle mahdollisuuden kunnan syömäkalan saamiseen. Tämä tuli esiin myös vuoden 1996 Inarijärven uistelukilpailussa, jossa valtaosa saaliskaloista oli harmaanieriöitä. Myös loisongelmat ovat harmaanieriällä olleet viime vuosina selvästi vähäisemmät kuin taime-
nella ja nieriällä. Harmaanieriän huonoihin puoliin kuuluu sen luontainen hidaskasvuisuus; Pohjois-Amerikan monikymmenkiloiset ennätysyksilöt ovat olleet monta kymmentä vuotta vanhoja. Toisaalta eduksi voidaan lukea pitkäikäisyys.

Yhteenvedona tähänastisista kokemuksista voi sanoa, että järvitaimenen ja nieriän istutustulos riippuu muikku- ja reeskakannoista. Järvilohi antaa ylipäänsä huonoa tulosta eli sitä kannattaa istuttaa vain silloin, kun pientä muikkua on erityisen runsaasti tarjolla. Harmaanieriä takaa sentään hieman saalista muikku- ja reeskakadonkin aikana.

Tähänkö on tyytyminen?

Inarin kunnalla on parikymmentä miljoonaa markkaa Inarijärven säännöstelyn haittojen korvauksena saatuja sähkörahoja kalatalouden kehittämiseen ja metsähallitus korjaa muhkeat lupatulot. Rahaa on siis periaatteessa käytettävissä. Pitäjässä on lisäksi kalanviljelylaitoksia, loistavan lahjakkaita kalatutkijoita ja muita asiantuntijoita. Jos siis yhteisesti päätetään, että Inarijärvestä tehdään taas uistelijan paratiisi, niin luulisi sen näillä voimavaroilla onnistuvan.

Silloin kun petokalojen ravintovarot ovat heikot, meillä on kaksi vaihtoehtoa parantaa tilannetta:

1. Lisätään ravintoeläinten määrää, mikä tarkoittaa käytännössä muikun istuttamista. Kutukanta järvestä on kohtalainen, joten mätiä on saatavissa; Inarin kalanviljelylaitoksessa on muikun mätiä kokeilumielessä haudottukin ja poikasia kasvatettu luonnonravinto-lammikossa. Muikkuistutusten tulokset ympäri Suomen ovat kuitenkin epämääräisiä. Tuloksen ennustettavuus on siten olematon. Inarijärven ongelma on lisäksi sen suuri koko, pyöreästi 100 000 hehtaaria. Jos asetetaan tavoitteeksi vaikkapa sata esikesäistä (2 g) muikkua hehtaarille eli yksi muikku sataa neliometriä kohti, päädytään lukuun 10 miljoonaa muikunpoikasta. Tällöin istutuksen hinnaksi tulee yli 3 mmk. Kallista lystiä!

2. Jos ei istukkaiden ruokkiminen järveen onnistu, niin ruokitaan ne sitten laitoksessa vaikkapa 600 g painaviksi eli suunnilleen 40 cm mittaisiksi. Taas törmätään järven kokoon: jos halutaan edes yksi tällainen istukas hehtaarille, tulee kalojen hinnaksi jälleen yli 3 mmk ja istutuskulut päälle. Kallista, ja vieläpä hieman arveluttavaa. Uistelijat kertoivat kyselyssä arvostavansa eniten Inarijärven erämaista ympäristöä; kuuluvatko tähän ideologiaan onkilammikkoajattelu ja kalarehulle maistuvat loistekalat?

Käsitykseni on, että Inarijärvellä muikku- ja reeskakantojen luontaiset vaihtelut asettavat rajat sille, miten istutuksilla voidaan kalastettavia petokalakantoja lisätä. Jotta istutukset osattaisiin mahdollisimman hyvin suunnitella, tarvitaan tutkimustietoa kalakantojen tilasta, tässä tapauksessa etenkin muikun ja reeskan lisääntymisen onnistumisesta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. RKTL:n Inarin kalantutkimus ja vesiviljely on aloittanut petokalojen ravintokalojen vuosiluokien vahvuuden selvittämisen poikastutkimuksilla, ja toivoo täytyy, että seurannalle saadaan tulevana vuosina rahoitus. Ilman tietoa järven kalakannan tilasta investoinnit istutukseen ovat uhkapeliä.

KALASTUSMATKAILUTOIMIKUNNAN MIETINTÖ !

Maa- ja metsätalousministeriölle maaseutumatkailu monipuolisuudessaan on tärkeä sektori, jonka kehittämisessä vesiluonnollamme ja kalavesien houkutusvoimalla on merkityksensä. Valtioneuvoston maaseutupoliittisessa selonteossa Eduskunnalle vuonna 1993 todettiin kalatalouteen liittyvänä kehittämistoimenpiteenä, että "Virkistyskalastuksen ja siihen liittyvän kalastusmatkailun edellytyksiä parannetaan tukemalla laajojen yhtenäislupa-alueiden muodostamista". Erämatkailupalvelut mainitaan samassa asiakirjassa selostettaessa maaseutua virkistys- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottajana. Maa- ja metsätalouministeriön piirissä on matkailuun liittyvää kalastusta tarkasteltu 1990-luvulla mm. osastopäällikkö Havun johdolla valmistellussa "Erämatkailumuistiossa", kalastusmatkailutoimikunnan mietinnössä , "Toimiva maaseutu" -ohjelmassa, maaseutumatkailun teemaryhmän asiakirjoissa jne.

Matkailuun liittyvän kalastuksen ongelmia ja kehittämistä pohti laajapohjainen maa- ja metsätalousministeriön asettama kalastusmatkailutoimikunta, jonka mietintö valmistui alkuvuodesta 1995 (Komiteamietintö 1995:9). Toimikunta teetti Matkailun Koulutus- ja Tutkimuskeskuksen Lapin yksiköllä tilannetta kartoittavan tutkimuksen "Markkinatutkimus matkailukalastuksesta", joka selvitteli tilannetta vuonna 1994.

Kalastusmatkailun on liiketoimintaa

Kalastukseen liittyvä matkailu on Suomessa merkittävää liiketoimintaa. Matkailijat ovat joko "matkailukalastajia", jotka työ- tai lomamatkoillaan käyttävät hyväkseen ainakin satunnaisesti tarjolla olevia kalastusmahdollisuuksia tai "kalastusmatkailijoita", jotka matkustavat vakinaisen asuinpaikkansa ulkopuolelle vartavasten kalastamaan. Matkailukalastajia oli tutkimuksen mukaan Suomessa vähintään miljoona ja kalastusmatkailijoita yli kaksisataatuhatta henkilöä. Kotimaisten kalastusmatkailijoiden aikaansaama kalastustulo oli noin 500 miljoonaa markkaa vuonna 1994.

Toimikunnan ehdottamien kehittämistoimien tavoitteena on tehdä Suomesta vuoteen 2005 mennessä Euroopan johtava kalastusmatkailumaa. Tämä ehkä hiukan yliviireinen tavoite edellyttää maamme vesistöihin, vesiluontoon ja kalakantoihin sisältyviin vetovoimatekijöihin panostamista. Kalatalouden kehittämistoimien painopistettä olisi muutettava ja erityisesti huolehdittava matkailuun liittyvistä kalastusedellytyksistä ja -mahdollisuuksista. Vesialueet tulisi toimikunnan esityksen mukaan jakaa kolmeen kehittämisluokkaan: A) kalastusmatkailuvedet, B) virkistyskalastusvedet ja C) talouskalavedet. Toimenpiteet, jotka tähtäisivät kalastuslupien saantivarmuuden ja saalisvarmuuden lisäämiseen kohdistettaisiin luokkiin A) ja B) kuuluviin vesialueisiin. Samoin ryhmiteltäisiin kalastusmatkailutarjontaa ylläpitävät yritykset niiden tarjoamien tuotteitten perusteella. Yritystoimintaa kehitettäisiin pitämällä painopistealueina koulutusta, tuotekehitystä, laatutyöskentelyä, normiston luomista ja markkinointia

Toimikunnan kehittämisohjelmaan sisältyy myös monia kalastusalalla jo odotettuja uudistuksia kuten kalastuksenhoitomaksujen maksamisen ja kalastuslupien myyntimenettelyn yksinkertaistamista. Hankintamahdollisuudet viikonloppuisin olisi varmistettava. Kalastuksenhoitomaksujen suorittamista olisi automatisoitava ja luotava erityinen kalastajarekisteri.

Tavoitteita toteutuu

Maa- ja metsätalousministeriö on tahollaan alkanut toteuttaa toimikunnan esityksiä. Mm. kalastuksenhoitomaksurekisteriä koskeva hanke toteutuu, jos Eduskunta hyväksyy sitä koskevan lakiesityksen. Lohenkalastuksen painopisteen siirtämistä jokialueille on tapahtunut merialueilla voimassa olevan nousulohien kalastusta säätelevän "lohiasetuksen" turvin. Tornionjoella tulokset ovat olleet nähtävissä. Eduskunnassa käsiteltävän viehekalastusmaksulakialoitteen mahdolli-

sesti toteutuessa esimerkiksi matkailukalastuspiirien toivoma lyhytaikainen kalastuksenhoitomaksu tulisi toteutumaan. Varmasti myös lähitulevaisuudessa kalastuksenhoitomaksujen maksamispaikkojen määrä tulee kasvamaan.

Kotimaisen virkistyskalastajakunnan säilyminen nykymäärissään ei ole mikään itsestäänselvyys. Virkistyskalastus on harrastus, jonka historialliset juuret ovat vesiluontomme tarjoamissa särpimenhankintatavoissa, mutta nykyaikana se on harrastus kaupungistuvan keskivertosuomalaisen harrastusten joukossa. Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on säilyttää kalastusharrastus laajana kansalaisharrastuksena, johon suomalaiset saisivat virikkeet jo nuorina muiden ulkoilutapojen lailla niin kotien kuin järjestötoiminnan avulla. Kalastuksenhoitomaksuina valtiolle kertyvistä varoista virkistyskalastusjärjestöille ohjattujen valtionavustusten turvin pyritään aikaansaamaan nuoria tavoittavaa harrastustoimintaa, joka nykyisin tarjolla olevan harrastekirjon piirissä herättäisi heissä mielenkiintoa juuri virkistyskalastusta kohtaan. Myöskään koulun ja kunnan osaa ei ole syytä unohtaa kasvatettaessa kansalaisia kalastusharrastuksen muodossa tapahtuvaan suomalaisen vesiluonnon hyväksikäyttöön.

Alan hallitsevaa yrittäjätoimintaa tarvitaan

Kotimaisten virkistyskalastajien odotusten täyttäminen tarjoaa jo monia mahdollisuuksia kalastusmatkailuun panostaville yrittäjille. Maatilamatkailun ja lomamökkien vuokraustoiminnan yhteydessä tuo saalisodotusten täyttäminen on todettu merkittäväksi tekijäksi. Ei pidä kuitenkaan liioitella mahdollisuuksia. Liiallisiin odotuksiinsa pettynyt kalastusmatkailija voi pian olla myös entinen kalastusmatkailija. Alueellisesti oikein painotetun kalastusmatkailun edellytyksenä on hyvä yhteistyö yrittäjien ja kalastusoikeuksien haltijoiden kesken. Vesialueiden yhteisomistus tarjoaa tien joko onnistuneeseen yhteispeliin tai riitaisaan epäsopuun. Kalastuslain ja valtion alueellisen kalastushallinnon mukaisesti muodostettujen ja vesialueiden omistajien sekä käyttäjien yhteistoimintaan ohjaavien kalastusalueiden varaan on voitava rakentaa myös vesialueiden käyttö ja hoito kalastusmatkailun tarpeisiin.

Alueellinen kalataloussuunnittelu sekä kolmea pohjoisinta kuntaa lukuunottamatta muualla Suomessa alueella kalastuslain edellyttämät kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmat antavat pohjaa kalastusmatkailun edellytysten ylläpidolle. Kalastusmatkailuyrittäjien toimintaa voidaan kehittää ja mahdollisuuksien avautuessa myös toimintaa lisätä maaseudun elinkeinotoimintojen kehittämiseen maaseutuelinkeinopiirien kautta ohjattujen varojen avulla. Näidenkin kehittämistoimenpiteiden on kohdattava toisensa kentällä. Maa- ja metsätalousministeriö pyrkii oikeisiin kohdevalintoihin nojaavaan kehittämistyöhön ohjaamalla voimavaroja mm. Kalatalouden Keskusliiton järjestökenttään. Kokemukset ovat osoittaneet, että yleensä kalastusmatkailukapasiteettia on rakennettava valikoiden ja riittävän "hitaasti", jotta jo menestyvien yrittäjien kannattavan toiminnan edellytyksiä ei poljettaisi.

Kalastusedellytysten ylläpito osataan

Suomessa harjoitetun kalantutkimuksen, kalanviljelyn ja koetoiminnan tuloksena meillä on omasta takaa hyvät kalastusmatkailun vaatimien kalastusedellytysten ylläpidon edellyttämät tiedot, taidot ja keinot. Ne antavat myös pohjan erilaisten hankkeiden ja suunnitelmien arvioinnille. Maaseudun kehittämishankkeiden moninaisuus nimenomaan edellyttää niihin liittyvien kalastusmatkailuhankkeiden tarkkaa arviointia. Kalastusmatkailun kalastusedellytysten ylläpitoon ja kehittämiseen ohjattavien ja kalastushallinnon kautta kulkevien määrärahojen käyttö edellyttää myös eri hankkeiden tuloksellisuuden ennakoarviointia.

MATKAILUKALASTUKSEN SUUNNITTELU TARUA VAI TOTTA - VAIKO TARUNHOHTOISTA TOTUUTTA?

Hivenen historian huminaa, mistä kaikki on alkanut?

Vapakalastajille suunnattujen kalastuskohteiden suunnittelun lähtölaukauksena voitaneen pitää 1980-luvun loppupuoliskoa, jolloin aluksi lähinnä Metsähallituksen taholta ruvettiin tarjoamaan vakalastusvälineillä kalastaville henkilöille ”tehohoidettuja” kalastuskohteita. Perustettujen kalastuskohteiden ensisijainen tarkoitus oli tarjota saalisvarmoja kalapaikkoja kalastuksen harrastajille, josta kalaveden omistaja saisi rahallista tuloa, niin kalastuslupien, kuin myös muiden alueille kehitettävien liitännäispalvelujen, kuten venevuokrauksen ja sopimusräjäyttäjien tuoman tulon muodossa.

Kohteet olivatkin erinomainen virallinen päänavaus suomalaiselle uudentyyppiselle kalavesien hoidolle ja käytölle, tarjoten samalla muuttuvalle vakalastuskulttuurille parempia kalastusmahdollisuuksia. Lisäntyneen vapaa-ajan sekä parempien taloudellisten resurssien ansiosta vakalastuksesta muodostuikin kansallinen buumi. Ruvettiin hankkimaan uusia parempia kalastusvälineitä. ”Imettiin” kaikkialta tietoa virkistys- ja urheilukalastuksen monimuotoisesta maailmasta lehtiä ja kirjoja lukemalla, samalla haaveillen sen kuningaskalan (lohen) pyynnistä. Ja kun ihmisillä kerran oli haaveita ja haluja, niin ruvettiin myös tyydyttämään tätä lohenkalastuksen ja saaliin saamisen tarvetta perustamalla lisää (kirjo)lohenkalastuspaikkoja.

Oli helppo kehittää kalastuskohteita, koska käyttäjät olivat tunnistettavissa ja näin ollen yhtälö kassassa. Subjekti oli: vakalastusvälineillä kalastavien joukko, objekti oli: vesialue (pienvesi), jossa uiskenteli kirjolohia riittävä tiheys. Kehittäjinä olivat Metsähallituksen lisäksi monet kalastuskunnat, jotka uskoivat uuden ja suuren rahasammon aukenemiseen.

Suomalainen virkistyskalastuskulttuuri jatkoi samanaikaisesti muuttumistaan. Syntyi uudentyyppisiä kalastuksellisia tarpeita, osaksi sen mukaan mitä alan harrastuslehdet kirjoittivat, osaksi sen mukaan mitä käyttäjät kokivat harrastukseensa liittyvän. Vapalastusta ei enää harrastettukkaan vain kesäloman aikaan, vaan siitä oli tulossa rinnastettava käyttömuoto muuhun luonnonvirkistys- ja ulkoilukäyttöön. Saatettiin siis lähteä luontoon liikkeelle ja ottaa virveli, mato-onki tai pilkkionki mukaan ja siinä samassa muun luonnonseurannan ja -tarkkailun lomassa kalastaa. Hienosti sanottuna, subjekteja oli tullut lisää, mutta objekteja ei. Kansankielellä sanottuna: ei ollutkaan enää yhtä suurta vakalastusvälineillä kalastavien joukkoa, vaan oli vähintäänkin perhokalastajia, vieheensoutajia, heittokalastajia, pilkkijöitä, vetouistelijoita sekä onkijoita, joille saaliinhimon tyydyttämisen lisäksi oli tullut muitakin tarpeita ja motiiveja lähteä kalaan. Käyttäjät alkoivat kiinnittämään huomioita mm. kohteiden esteettisyyteen, kalaston alkuperäisyyteen, alueen / kohteen luonnollisuuteen, rakenteisiin sekä moneen muuhun uuteen seikkaan ja tekijään.

Koska istua ja ongi kalastuskohteet olivat kuitenkin saavuttaneet tietynlaisten käyttäjien suosion ja ainakin alkuvuosina tuottivat kalastuslupien ja muidenkin liitännäispalveluiden osalta voittoa, ruvettiin pohtimaan niiden käyttöä myös matkailullisesti. Miksi ne eivät olisi matkailullisesti merkittäviä, kiinnostivathan ne paikallisia ja alueellisia kalastajia, toisinaan jopa valtakunnallisiakin kalastuksen harrastajia?

Ennen oli ennen, nyt on nyt.

Kaikki alkaa jostakin, eikä mitään kokemuksia ja tuloksia saada mikäli mitään ei tehdä. Tämä lie-nee kaikkien tiedossa ja hyväksynnässä. Mutta kun jotakin tehdään, miksi pitää kopioida toiselta, saada samanlaisia kalastuskohteita rintarinnan, unohtaen omaleimaisuudet tai omat luonnon ja ve-sistöjen erikoisuudet ja vahvuudet. Suomessa kala- metsä- ja muut luonnosta kiinnostuneet henkilöt hymähtelevät lukuisille rakennetuille golf-kentille. Mitä järkeä rakentaa isoja ja kalliita nurmikent-trä-rintarinnan pelkkään paikalliseen käyttöön. Mutta miten on toimittu, kun ollaan lähdetty kehit-tämään kalastusta?

Matkailukalastuksen suunnitteluperusteet muuttuvia faktoja.

Matkailu on monelle alkutuotannon (metsä, kala, muut luonnonvarat) parissa työskentelevälle henkilölle monesti mystinen sana. Se ei tarkoita oikein mitään, eikä suoraan oikein tahdo tuottaa mitään, näin me alkutuotannon henkilöt matkailun monesti miellämme. Matkailulla on kuitenkin jopa luonnon virkistys- ja ulkoilukäytössä hyvin selkeä tehtävä. Matkailu on tehdas, niinkuin metsä-taloudessa saha, sellua keittävä laitos tai kalataloudessa kalatehdas. Luonto, luonnonvarat ja luon-toon liittyvät harrastusmuodot ovat luontomatkailun raaka-ainetta. Luontomatkailulla on yhtä tiukat laatuvaatimukset raaka-aineen suhteen, kuin muillakin tehtailla. Kuitupuusta ei voi sahata tukkia, eikä sillistä saa graavisiikaa. Kun puhumme matkailukalastuksesta asettaa sekin myös laatuvaati-muksensa, joista saalis ei ole ainut tai merkittävin.

Kalastuskohteen suunnittelu (sosiaalinen ja osallistuva subjektisuunnittelu) voidaan karkeasti jakaa seuraavanlaisesti:

- 1) paikalliseen virkistyskäyttöön suunnattu ja suunniteltu kohde,
- 2) alueelliseen virkistyskäyttöön ja pienimuotoiseen matkailukalastukseen suunnattu ja suunniteltu kohde,
- 3) valtakunnalliseen matkailukalastukseen suunniteltu ja suunnattu kohde,
- 4) ulkomaisille matkailukalastajille suunniteltu ja suunnattu kohde,

jossa otetaan huomioon 1) lähtöalueen käyttäjien kalastusmahdollisuudet, 2) lähtöalueen käyttäjien kalastustottumukset, 3) lähtöalueen kohteiden päämotiivit kalastajalle lähteä kalaan sekä 4) lähtö-alueenkalastajien toiveet ja mielikuvat oman asuin- ja käyttöalueen ulkopuolisista kalastusmahdol-lisuuksista.

Jotta kyseistä suunnitteluperustetta voitaisiin käyttää, olisi ensin tehtävä valintoja: Mitkä ovat a) kalastusmatkailu- b) virkistyskalastus- c) talouskalastusvesiä (kalastusmatkailutoimikunnan mietin-tö 1995:9). Kalastusmatkailuvesialueet voivat tarjota kaikille neljälle ryhmälle kiinnostavia kalas-tusmahdollisuuksia, jolloin myös yrittäjien kytkeminen toimintaan mahdollistuu, kun taas paikalli-seen tai alueelliseen käyttöön suunnitellulla kohteella saatta olla enemmän virkistyksellistä kuin mat-kailullista merkitystä.

Esimerkinomaisesti, yksinkertaisesti ja karrikoiden:

Osa I

Ylämaan läänin, mäntykalan kunnan paikalliset kalastuksen harrastajat haluavat kalastuspaikan a) josta saa kalaa ja b) joka on erilainen kuin kalastuskunnan normaalit vesialueet. Kalastuskunta pe-rustaakin lokkilammesta istuta ja ongi tyyppisen kohteen, jota täydennetään kirjolohilla aina silloin

tällöin. Voidaankin todeta, että kysyntä ja tarjonta ovat kohdanneet ja Ylämaan lääniin on tullut 65 kirjoloihen kalastuspaikka, jossa kalastus tapahtuu aluksi vieheillä, jopa perholla, mutta myöhemässä vaiheessa lähes täysin pyyntitahnalla.

Mäntykalan kunnan asukkaiden keskuuteen on perustettu samanaikaisesti urheiluvien virkistyskalastajien kalastusseura, joka on lopen kyllästynyt kalastamaan kyseisellä kohteella, koska se ei enää vastaa mielikuvia urheilu- tai virkistyskalastuksesta.

Kalastusseuran jäsenet huomaavatkin, että Alamaan läänissä, pystynokan kunnassa, joka sijaitsee 500 kilometrin päässä, löytyykin Siurujoki, joka yhdistää Rupu- ja Tavanjärven. Vesistöissä elää silosuuvaellusmade, joka on luonnonvarainen kala, mutta ei kuitenkaan aivan yleinen valtakunnassa. Päätetäänkin lähteä kyseiselle kohteelle kalaan. Tehdään siis kalastusmatka.

Kalastuskohteen järjestelyt ovat toimivat: Löytyy omaa rauhaa ja kaikille vapakalastusmuodoille on osoitettu sopivia kalastuskohteita. Lisäksi alueella on osaavia matkailukalastajia palveleviä yrittäjiä, jotka saattavat kuulopuheiden mukaan jopa lähteä oppaaksi. Niinpä niin, niin sitä vain viikko vie rähti ja törmätään jopa ulkomaalaisiin vapakalastajiin ja kaikilla oli kivaa. Ensivuonna uudestaan.

Osa II

Alamaan läänin Pystynokan kunnan kalastuskunta sekä kunnan isät olivat päättäneet kehittää luontomatkailua, koska muuta kuin luontoa ei tuntunut kunnan alueella olevan. Perustettiin työryhmä joka lähti pohtimaan oman alueen vahvuuksia. Päätettiin lähteä kehittämään kalastusta matkailullisesti, koska vesistöjä alueella riittää. Aluksi oli aikomus perustaa samanlainen kalapaikka kun naapuri kunnassakin oli, koska se oli herättänyt kiinnostusta paikallisissa ja lähikuntien asukkaissa. Mutta sitten joku oli ehdottanut, että mitäpä jos me tehtäisiinkin vähän erilaista. Hyödynnettäisiin meidän omaa ja alkuperäistä kalastoa? Epäilykset olivat aluksi suuria, mutta päätettiin kuitenkin kokeilla, sillä voihan sitä kirjolohta jälkikäteenkin istuttaa mikäli luonnollisuus ei ole rittävä houkutin. Nykyjään kohde on vapakalastajien suosiossa valtakunnallisesti ja käypä siellä jokunen ulkomaalainenkin. Ja mikä ihmeellisintä, kohde on alkanut kiinnostamaan entistä enemmän myös paikallisia kalastajia.

kalapaikkaluokittelu, luokattomuutta vaiko uudenlaisen markkinoinnin perusteita?

Mikäli suunnittelulla (sossu-menetelmä) pystytään koordinoimaan ja kehittämään lääninkokoisen tai jopa isomman alueen kalastuspaikkojen kehittämistä, on markkinoinnin käytössä vähintäänkin neljä erilaista kalastuskohdetta eli tuotetta.

- 1) paikalliseen kalastuskäyttöön,
- 2) alueelliseen kalastuskäyttöön,
- 3) valtakunnalliseen kalastuskäyttöön sekä
- 4) kansainväliseen kalastuskäyttöön suunniteltuja ja markkinoitavia kohteita.

Käyttäjryhmien tunnistaminen sekä heidän kalastusmotiivit tiedostaen voidaan kalastuskohteiden suunnitteluvaiheessa osoittaa jo markkinoinnille oikeat kohderyhmät. Tämä vaatii vain selkeitä linjauksia siitä, mitä on kalastusmatkailu ja matkailukalastus Suomessa. Kalastajatkin ovat vain asiakkaita, varsinkin matkailevat kalastajat, joita on helpompi tavoitella hyvän laadun sekä selkeiden mielikuvien avulla.

KALATALOUSJÄRJESTÖT KEHITTÄMÄÄN MATKAILUKALASTUSTA

Edustamani neuvonta- ja edunvalvontajärjestön jäsenistö koostuu valtaosin vesienomistajatahoista, joten aiheen tarkastelu heijastelee niitä tunteja, joita on virinnyt työskennellessäni kalavesien hoitovastuussa olevien yhteisöjen ja henkilöiden parissa Koillismaalla. Toki näistä henkilöistä monet ovat myös innokkaita virkistyskalastajia ja samalla matkailukalastajia tai jopa kalastusmatkailijoita.

Matkailukalastuksen kehittämiseksi neuvontajärjestön toiminta on tähän mennessä ollut näkyvintä yhteislupa-alueiden muodostamisessa, mikä on monesti vaatinut melkoista jäsenistöön kohdistuvaa käännytystyöpannista. Alueelliset kalastusopaslehtiset tai -kirjaset ovat usein myös neuvontajärjestöjen tuotteita. Alkukangertelujen jälkeen tämä työ on koko valtakuntaa tarkastellen vakiintumassa yhä kattavammaksi. Poikkeuksena ovat eräät alan ihmisillä hyvin tiedossa olevat etelä-suomalaiset alueet, joissa vesien omistussuhteista johtuen mainitut järjestelyt ovat vapaaehtoisuus pohjalta äärimmäisen vaikeita.

Juuri kun tällainen kehittämistyö on päässyt hyvään vauhtiin ja tuloksia alkaa näkyä saimme niskaamme kylmän suihkun lääninviehelukajärjestelmän muodossa. Uudistus pysäyttää kehityksen vuosiksi, viepä paikoin sitä taaksepäinkin. Tällaiseen pessimismiin antavat aiheen ne - osin liioittelevatkin - reaktiot, joita tuleva lupajärjestelmä on aiheuttanut. Valitettavan yleisesti vesialueiden omistajat ovat sitä mieltä, että yhteislupa-alueet puretaan ja virkistyskalastusta palveleva kalaveden ja ja kalakantojen hoito keskitetään pelkästään niihin vesiin, jotka saadaan erotetuksi lääninluvan ulkopuolelle. Mikäli niin käy, on selvää, että keskivertokalastajan kalastusmahdollisuuksien parantaminen tapahtuu saalisvarmuuden kustannuksella.

Lupauudistus aiheuttaa monelle järjestöme toimijalle uskottavuusongelman; me houkuttelimme vesialueiden omistajia yhteislupa-alueisiin mm. esittämällä, että siten voidaan estää kalaveden omistajasta riippumattoman kalastusoikeuden laajentuminen. Nyt ei sillä kortilla ole enää käyttöä.

Kalastusmahdollisuus

Matkailukalastuksen edistämässä on kysymys kalastusmahdollisuuksien tarjoamisesta matkailijoille, jotka eivät ole liikenteessä erityisesti kalastuksen takia, mutta ovat siitä kiinnostuneita. Asennetasolla matkailukalastus hyväksytään nykyään jo kalaveden omistajien piirissä hyvin laajasti. Ei voi kuitenkaan kieltää oppositiohengenkin esiintymistä. Joko ollaan periaatteessa vastaan "kaiken asettamista matkailun ehdoille alttiiksi" tai ei nähdä mitään tarvetta vaihtaa "omaa rauhaa" esim. lupatulojen kasvuun.

Toimintaympäristöni Koillismaa ja Kuusamo sen ydinalueena on erityisen otollista seutua matkailukalastukselle, koska matkailijavirrat ovat suuret ja vesistöjä on runsaasti. Majoituskapasiteettia on paljon eri laatutasoilla, hotellien ja omistusmökkien lisäksi maatilamatkailukohteita on useita ja vuokramökkejä tarjoavia yrittäjiä on kymmenittäin. Käytännössä kaikkialla pystytään nykyisin osoittamaan jonkinlainen kalastusmahdollisuus sitä haluaville. Suurimmat hotellit ovat saaneet yhteistyön alulle paikallisten kalastusoppaiden ja muutamien ammattikalastajien kanssa, joten suuremmillekin, tavallisesti ulkomaalaisille ryhmille järjestyy alan ohjelmaa pilkinnästä nuottaukseen. Kunnan ylläpitämästä matkailuinfopisteestä saa sen aukioloaikaan kalastusluvut käytännöllisesti katsoen minne tahansa kunnan alueella. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että matkailukalastuksen toteuttavassa portaassa ollaan erinomaisen kiitollisia viehelukajauudistuksen

siitä osasta, joka mahdollistaa valtion kalastuksenhoitomaksun lyhytaikaismaksun. Jos vielä järjestelmä saadaan toimimaan niin, että maksun voi maksaa missä tahansa mökkiyrityksessä, niin yksi kestovalituksenaiheista saadaan lopulta pois päiväjärjestyksestä.

Vaikka kalastusmahdollisuus tarjoutuu kohtuullisen helposti lähes kaikkialla valtakunnassamme, on aina syytä pyrkiä parempaan. Tiedottaminen on yksi kehittämisen peruselementeistä. Alueellisten tai paikallisten kalastusoppaiden julkaisemista voidaan harjoittaa itse järjestönä tai sitten yhteistyössä eri tahojen kanssa. Hyvän kalastusoppaan tulee sisältää perustiedot eri tasoisista kalavesistä ja luvanmyynnistä ja majoitusmahdollisuuksista sekä tietenkin käyttökelpoiset kartat. Esimerkkinä kiertävän mielestäni hyvin onnistuneen "Kalastajan Kuusamo" -kirjan parhaana ansiona pidän sitä, että siinä esitellään myös aivan tavallisia kalastuskohteita. Satunnainen matkailija tai miksei vaikkapa varsinainen kalastusmatkailijakin osaa poiketa onneaan ja taitoaan mittaamaan muuallekin kuin paikkakunnan "pakollisiin" jokikohteisiin. Kyseinen opas on erittäin asiantuntevan toimittajan tekemä, neuvontajärjestön osuus rajoittuu hankkeen alulle panemiseen, mahdollisten kustannuksiin osallistuvien tahojen koollekutsumiseen ja määrättyjen perustietojen toimittamiseen.

Matkailuyrittäjän kannalta olisi oivallista, jos hän pystyisi lunastamaan kalaveden omistajalta "könttäluvat" koko vuodeksi, joita hänen asiakkaansa voisivat käyttää ilman eri maksuja. Järjestely on osoittautunut toimivaksi, joten käytäntöä tulisi neuvonnan suosittaa jäsenistönsä keskuudessa. Varsinkin rantamökkivuokrausyrityksistä monet ovat tosin manttaalimiehinä kalastuskunnan osakkaita, joten he voivat luovuttaa yksikkönsä vieraittensa käyttöön ilman eri maksua kalastuskunnalle. Normaali kateus tosin on ajanut tilanteisiin, että yrittäjä kalastuslakia ja kalastuskunnan sääntöjä ahtaasti lukien velvoitetaan ilmoittamaan kalastuskunnalle etukäteen kalastusoikeutensa käyttäjät. Liennytyksen paikka ilmiselvästi siinäkin.

Kalastuskohteiden fyysisen ympäristön kohentamiseen on alettu nykyään panostaa useiden tahojen yhteistyönä. Perusvastuu on tietenkin vesialueen omistajalla, joten neuvonnan on syytä herätellä kalastuskuntia tässäkin asiassa. Jokivarsilla on ryteikköjen raivaustarpeita, tuli- ja laavupaikkojen perustamisia sekä paikoin porrastusten ja pitkospuiden asettamista. Suosituimmilla alueilla on ehdottomasti myös jätehuolto järjestettävä. Joissakin kohteissa voi olla tarpeen erityisten heittolavojen rakentaminen. Rantaan kohdistuvien toimien osalta on tietenkin hoidettava lupakysymykset maanomistajien kanssa kuntoon! Siinä, samoin kuin mahdollisten yksityisteiden käyttöoikeudesta neuvoteltaessa voivat suhdetoimintataidot joutua koetukselle. Järvien rannoille ainakin Koillismaalla sijoittuu yleensä jakokuntien yhteisrantoja, yleensä venevalkamaksi alunperin varattukin. Niitä on kätevä kunnostaa rantautumis- ja veneenlaskupaikoiksi, onpa joitakin tulipaikkojakin jo rakennettu.

Mikäli erityisen hyvää talkoohenkeä ei saada viritetyksi, niin laajempiin kunnostusohjelmiin on varaa vain harvoilla varakkaimmilla kalastuskunnilla. Alueellamme kuitenkin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus on suhtautunut hyvin myönteisesti mainitunlaisiin hankkeisiin ja niitä toteutetaan työllistämisvarojen sallimalla vauhdilla ympäristökeskuksen, kunnan ja kalastuskuntien kolmikan-
tayhteistyönä.

Uittoa varten perattujen jokiuomien entisöinti parantaa nimenomaan virkistyskalastajien harrastusmahdollisuuksia. Tärkeimmillä jokireiteillä kunnostukset ovat loppusuoralla. Uittosääntöjen kumoamistaistoissa neuvontajärjestö on ollut aktiivisesti mukana kalastajien etua ajamassa. Kuitenkaan pienimpien tammukkapurojen entisöinnillä ei mielestäni ole kalastusmatkailullisesti merkitystä, paikalliset kalastajat hyödyntävät niiden vähäisen tuoton varmasti riittävän tehokkaasti.

Saalisvarmuus

Yksi kulmakivi matkailukalastushankkeiden onnistumisessa on saalisvarmuus. Sen nostaminen riittävälle tasolle edellyttää useita yhtäaikaisia toimia, joista tärkeimpiä ovat kalaistutukset ja kalastuksen järjestely. Istutuksia on kohtalaisen helppo järjestää nykyisin, sillä ainakin Pohjois-Suomessa poikasia on riittävästi saatavissa, poikkeuksena ehkä kulloinenkin "muotilaji", kuten näinä aikoina järvilohi. Harvoja ammattikalastajien parahduksia lukuunottamatta juuri kukaan ei liioin petokalaistutuksia ole vastustamassa. Neuvonnan huolena on siinä suhteessa huolehtia, että istutuksissa ei käytetä olosuhteisiin täysin sopimattomia lajeja. Nykyisin järvilohen ohella kuha koetaan Pohjois-Suomessakin niin ihmelajiksi, että sitä pitäisi saada kirkasvetisimpiinkin ylänköjärviin.

Kalastusmatkailun ja ymmärtääkseni myös matkailukalastuksen kehittämiseksi tehtäviin istutuksiin on nykyään saatavissa yhteiskunnallista rahoitusta melko hyvin kunta-, valtio- ja EU -tasoa myöten; onhan asian tärkeys virallisesti vahvistettu mm. kalastusmatkailutoimikunnan mietinnössä.

Kalastuksen järjestely sen sijaan on aivan toinen juttu. Jokialueilla sentään on ainakin julkisesta verkkokalastuksesta viimein päästy eroon, mutta järviolueilla vähäisetkin kalastusrajoitukset ovat työn ja tuskan takana. Erityisesti isoilla vesialueilla, jossa siian verkkokalastuksella on pitkät perinteet on ymmärrettävää, että välikokojen verkotuksen estäminen on lähes mahdotonta. Kun puutteellisten kalastusjärjestelyjen seurauksena istutustaimenista kalastetaan jopa 90% ensimmäisenä järvikesänään on selvää, että kolmannen järvikesän yksilöitä, jotka kokonsa ansiosta aiheuttaisivat kiihkeää suhinää kalamiesten puskaradiossa on aivan liian harvassa. Tuntuu turhauttavalta varojen haaskaukselta istutustyö, jota tehdään matkailun edistämisen varjolla, mutta joka ei koidu nimeksikään matkailijan hyödyksi. Tulisikin laatia valtakunnallinen istutuslajikohtainen kalastusjärjestelynormi, joka vaadittaisiin olevan voimassa vesialueella, ennenkuin sinne tehtäviin matkailua edistäviin kalaistutuksiin myönnetään yhteiskunnan varoja. Mikäli tällaista järjestelmää ei saada aikaan, olisi palattava vanhaan kunnon "yleishyödyllisten istutusten" nimityksen käyttöön.

Edellä esittämäni viitaten totean ilolla, että kuluvana vuonna alueellani on viritetty kolme matkailukalastuskohdetta, jotka ovat selkeästi muusta kalastustoiminnasta erillisiä vesialueita. Kooltaan ne ovat toisaalta sellaisia, että ahdistavaa onginlammikkotunnelmaa ei pääse syntymään, mutta toisaalta niiden kalakannan ylläpitäminen ei tuota liian suuria ongelmia. Hankkeissa vetäjinä ovat kalastuskunnat tai kylätoimikunta. Näkisin kuitenkin, että parhaat kehittymisen edellytykset hankkeille taattaisiin siten, että kalastuskunnat vuokraisivat kohteet yksityisille yrittäjille. Kalastuskunnan toimialaan ei varsinaisesti kuulu liiketoiminta ja sen toiminta perustuu paljolti talkoohenkeen, joten pienillä palkkioilla toimivilta toimihenkilöiltä ei voi edellyttää asian vaatimaa jatkuvaa tehokasta työpanosta. Säännöllisen vuokratulon ansiosta kalastuskunta ei ole markkinaheilahtelujen armoilla, mikä helpottaa toiminnan budjetointia ja verosuunnittelua.

Yhteenveto

Kalatalousneuvontatoimen kohderyhmänä ovat lähinnä kalastuskunnat. Niissä asenteet ovat paljon lientyneet matkailukalastuksen suhteen, mutta muokkaustyötä tulee jatkaa edelleen. Kalastusmahdollisuuksista tiedottamista tehostetaan. Saalisvarmuutta parannetaan "järki kädessä" ja erityiskohteet pyritään saattamaan yrittäjävetoisiksi.

Projektipäällikkö Kari Sarajärvi / Metsähallitus; virkistyspalvelut

METSÄHALLITUS - MAAN SUURIN VIRKISTYSPALVELUJEN TUOTTAJA TULOSVASTUULLISEKSI

KUINKA KALASTUS TUOTTEISTETAAN - MARKAT IRTI KÄYTÖSTÄ

Metsähallitus - valtion liikelaitos

Metsähallituksesta tuli valtion liikelaitos vuoden 1994 alussa. Liiketoimintojen lisäksi Metsähallituksella on yhteiskunnallisia- ja viranomaistehtäviä.

Metsähallituksen tulostoimintoja ovat metsätalous, virkistyspalvelut, luonnonsuojelu, siemen- ja taimituotanto ja taitotietopalvelut.

Virkistyspalveluiden tehtävänä on hoitaa mm. kalastus-, metsästys-, majoitus- ja maankäyttöasioita, jotka ovat liiketoimintaa.

Jokamiehen oikeuteen liittyvät palvelut sekä eri säädöksillä maksuttomina suoritteina tuotettavat palvelut valtio ostaa vuosittain.

Virkistyspalveluiden liiketoiminnalle asetetaan vuosittain tulostavoite, joka pitää omistajalle valtiolle tulouttaa. Tämän vuoksi myös kalastuksessa lähtökohtana on "bisnes" eli tuottava liiketoiminta.

Kalaisia kalavesiä kaikille

Metsähallituksen hallinnassa on noin puoli miljoonaa vesihehtaaria ja lisäksi viime vuonna hallintaamme siirtyneet yleisvedet mereltä ja sisävesiltä. Vedet sijaitsevat pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Kalataloussuunnitelmissa vedet on luokiteltu virkistyskalastus- talouskalastus- ja erikoisvesiin.

Vuonna 1995 vesiimme myytiin 136 000 virkistyskalastus-, 10 000 viehekalastus-, 12 000 yksikkö-, ja 150 ammattikalastuslupaa.

Kalanistutuksien arvo on vuosittain noin 4 - 5 miljoonaa markkaa. Suurin osa kaloista ostetaan yksityisiltä kalanviljelijöiltä. Omissa luonnonravintolammikoissamme tuotamme pääosin siian- ja harjuksen poikaset.

Kalavesien hoidosta vastaa alan ammattilaiset. Jokaisella alueella (maa jaettu 7 alueeseen) on kalasioita hoitamassa 1 - 2 alan ammattilaista. Lisäksi on valtakunnallinen kalatiimi, jonka tehtävänä on kehittää kalastusta asiakaslähtöisesti. Vuoden alusta alkoi päätoiminen kalastuksen tuotekehittäminen. Projektista vastaa Kari Sarajärvi.

Tuotteet

- * virkistyskalastuspaikat
  - noin 100 kohdetta
  - kohde-esittely sinua vaille valmiita elämyksiä oppaassa
- * vieheapajat
  - suurin osa vesialueistamme kuuluu vieheapajiin
  - valtakunnallinen ja alueelliset vieheluvat
  - vieheapajat 96 karttaoppaassa esitelty tärkeimmät kohteet
- * kotitarve- ja ammattikalastus
  - verkko- ym. seisovat pyydykset
  - yksikköluvut
  - samoilla apajilla kuin vieheluvilla poisluettuna virtavedet.
- * vuokravedet
  - pienet yleensä alle 10 hehtaarin vesialueet.

* kalastusmatkailupaketit

- esim. tuulastusta Korouomalla ja kalastusretki Pistojoella
- räätälöidään asiakkaan toiveiden mukaan

Kalastuksen tuotteistaminen

* asiakkaiden segmentointi ja tarvetarkastelu

- paikkakuntalainen
  - hoidettujen perhekalastuspaikkojen puute taajamien läheisyydessä
- ulkopaikkakuntalainen / kalastusmatkailija
  - saalisvarmuuden parantaminen ja saalislajien monipuolistaminen
  - ympäristöarvot
- ulkopaikkakuntalainen / matkailukalastaja
  - toimiva kokonaisuus (majoitus, ateriat ja ohjelmat)

* eri tyyppiset kalastusympäristöt

- suuret lohijoet
- meren rannikko- ja saaristoalueet
- suuret järvialueet
- pienet luonnontilaiset järvet, lammet ja virtavedet
- tehohoidetut järvet, lammet ja virtavedet

KESTÄVÄ KÄYTTÖ - MONIMUOTOISUUS - LUONTAISET KALAKANNAT

ASIAKASLÄHTÖISYYS - YMPÄRISTÖ - LAATU - TALOUS

KUINKA KEHITTÄISIN MATKAILUKALASTUSTA TORNIONJOELLA

Lähtökohta

Historian kirjat kertovat 1600-luvulta Lappeen lohenpyyntipaikasta. Sofien jälkeen kerrotaan asuneen taloissa lohenpyyntäjiä ja ssaalistakin oli saatu. Laihat vuodet veivät lohenpyyntäjät ja varsinainen matkailullinen kalastus alkaa yrityksemme alkuvuosilta.

- * v. 1992 tilastoitiin ensi kerran; saalis 81 kalaa, kaikki paikallisten saamia. Pyynti päättyi 15.9.
- * v. 1993 tilastoitiin 102 kalaa, matkailijoiden osuus 12 kalaa, pyynti päättyi 15.9.
- * v. 1994 tilastoitiin 32 kalaa, matkailijoiden osuus 6 kalaa, pyynti päättyi 31.8.
- * v. 1995 tilastoitiin 92 kalaa, matkailijoiden osuus 25 kalaa, pyynti päättyi 31.8.
- * v. 1996 tilastoitiin 513 kalaa, matkailijoiden osuus noin 315 kalaa, pyynti päättyi 15.8.

Pyyntitapa soutamalla, vuonna 1995 tuli mukaan muutama rannaltapyyntäjä ja tälle kesälle hieman lisäystä rannaltakalastukseen.

Kulunut kesä osoitti kehittämistarpeet

Kalastus keskittyi pienille alueille, josta seurasi:

- * paikkojen tukkeutuminen
- * veneiden loppuminen
- * palveluiden puutteellisuus
- * "himokalastuksen" haitat mukaan
- * ympäristön roskaantuminen
- * matkailun vastustaminen mukaan kuvioihin

Mitä tehtävä matkailukalastuksen kestäväle pohjalle saamiseksi?

1. Turvataan jatkossakin lohen pääsy jokiin!
2. Jokivartiset saatava yksimielisiksi ja arvostamaan kaikki osapuolia (kullepyyntäjät kalastavat vain oman ruokakalan)!
3. Selkeät opasteet huoltopisteisiin, vain siten pysyy ympäristö kunnoss!
4. Jokikartta tehty Aavasaksa - Muonio, täydennettävä ja laajennettava koko jokivarteen (selkeät ohjeet vene-/heittopaikoille)!
5. Venerekisteri sen jälkeen kun kalusto on kunnollista ja riittävästi kaikille!
6. Koko jokivarteen yritystoimintaa, josta voi ostaa huoltopalvelut ja yrittäjät pitävät alueensa kohteet kunnossa. Kylmäkalusteet, jätehuolto!
7. ILMAISET parkkipaikat eliminoidava pois!
8. Alueelliset "infopisteet", varauksia ei tarvitse kysyä kymmenen pisteen kautta!
9. SOUTUKULTTUURI koulutettava myös paikallisille, ohjeet painettava jokaisella alueella ja jaetaan luvan myynnin yhteydessä!
10. Kalastuspaikkoja koskevat merkinnät joelle selkeästi ja yhtenäisesti!
11. Säännöt yksiselitteiset, ei mitään paikallisten omia oikeuksia!
12. Merirauhoitus pitkällä aikavälillä vaikuttamaan kalastusajan jakautumiseen koko kesälle (esim. tulevalle kesälle kaikkien pitäisi päästä kalalle meille 20.6.-15.7.). Pitempi sesonki tekisi investoinnit kannattavaksi ja pystyttäisiin palvelemaan kaikkia asiakkaita!

LAUTTAKALASTUKSESTA KEHITÄMME VARSINAISEN TURISTIKALASTUSTUOTTEEN?